

ارزیابی اثر ماده پژوهشی و فناوری آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی بر میزان تحقق شاخص‌های نقشه جامع علمی کشور

مقام معظم رهبری:

«نکته‌ی بعدی درباره‌ی این شیوه‌ی عملیاتی رایجی است که چند بار هم بنده درباره‌ی آن صحبت کرده‌ام و آن، مسئله‌ی مقالات علمی است. بنده در این زمینه تا حالا دو سه مرتبه بحث کرده‌ام. من تصور میکردم تذکراتی که قبلاً داده شده کفایت کرده، یعنی کار را درست کرده، [اما] شنیدم این جور نیست. مقاله‌ی علمی را شرط ارتقاء هیئت علمی قرار دادن، به نظر من هیچ منطقی ندارد؛ [...] حضور در مسابقات علمی جهانی لازم است، اما هدف واقعی این است که ما با این مقالات، با این پژوهش علمی، مشکلی از مشکلات کشور را حل کنیم.»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۴/۳

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۹۸۴۹
کد موضوعی: ۲۷۰

عنوان گزارش:

ارزیابی اثر ماده پژوهش و فناوری آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی بر میزان تحقق شاخص‌های نقشه جامع علمی کشور

نوع گزارش: طرح / لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری)

تهیه و تدوین کنندگان:

امیر عزیزی جیرآبادی، عسگر سرمست (اندیشکده اقتصاد دانش بنیان)
محمد عسکریان (ستاد علم و فناوری شورای عالی انقلاب فرهنگی)

همکار:

هادی یوسفی

مدیر مطالعه:

حسین نصیری

ناظران علمی:

موسی بیات، ناصر باقری مقدم (عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور)

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی
منیره حاجی محمدی

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

تاریخ شروع مطالعه

۱۴۰۲/۰۵/۲۰

واژه‌های کلیدی:

- آیین‌نامه ارتقا
- اعضای هیئت علمی
- دانشگاه
- پژوهش
- نقشه جامع علمی کشور

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه	۹
۲. ناترازی در دستیابی به اهداف نقشه جامع علمی کشور	۱۱
۲-۱. بررسی مختصر تاریخچه آیین‌نامه ارتقا.....	۱۴
۲-۲. بررسی شاخص‌های کمی و کیفی مقالات	۱۵
۲-۳. کم توجهی به سطح بلوغ دانشگاه‌های کشور.....	۱۹
۲-۴. کم توجهی به تفاوت گروه‌های آموزشی در آیین‌نامه ارتقای اساتید.....	۲۰
۲-۵. کم توجهی به مأموریت‌گرایی مؤسسات پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی	۲۲
۳. شاخص‌شناسایی پژوهش‌های تقاضامحور، نیازمحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای.....	۲۳
۴. جمع‌بندی و چارچوب پیشنهادی اصلاح آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی	۲۵
۴-۱. تنوع بخشی به مسیرهای پژوهشی ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در آیین‌نامه ارتقا.....	۲۵
۴-۲. متناسب‌سازی مقررات خاص مؤسسات آموزش عالی با مسیر مسئله‌محوری در آیین‌نامه ارتقا.....	۲۵
۴-۳. تکمیل ترکیب هیئت‌های ممیزه با عضویت اساتید مسئله‌محور توسط وزارتین علوم و بهداشت.....	۲۶
۴-۴. اصلاح سایر آیین‌نامه‌های متأثر از آیین‌نامه ارتقا توسط وزارتین علوم و بهداشت.....	۲۶
۴-۵. چارچوب پیشنهادی آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی برای تصویب توسط شورای عالی	۲۶
۵. ضوابط خاص مؤسسات دارای هیئت ممیزه مستقل.....	۳۳
منابع و مأخذ	۳۴

فهرست جداول

جدول ۱. پژوهش‌های مسئله‌محور در اسناد بالادستی.....	۱۰
جدول ۲. مقایسه وضعیت کشور در شاخص‌های سرمایه انسانی، علم‌سنجی و نوآوری با هدف‌گذاری‌های نقشه جامع علمی کشور.....	۱۱
جدول ۳. مقالات نمایه شده در پایگاه اسنادی اسکوپوس.....	۱۹
جدول ۴. حداقل امتیازهای لازم برای ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی پژوهشی مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری.....	۲۲
جدول ۵. مؤلفه‌های سطح یک شاخص مسئله‌محور.....	۲۴
جدول ۶. مؤلفه‌های سطح دو شاخص مسئله‌محوری.....	۲۴
جدول ۷. جدول شاخص‌های پیشنهادی مسئله‌محور ذیل ماده پژوهشی و فناوری آیین‌نامه ارتقا	۲۸
جدول ۸. حداقل امتیازهای لازم برای ارتقا در مسیر «پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای».....	۳۱
جدول ۹. حداقل امتیازهای لازم برای ارتقا در مسیر «پژوهش‌های نظری و استنادی».....	۳۲
جدول ۱۰. حداقل امتیازهای اختصاصی اعضای هیئت علمی پژوهشی	۳۲

فهرست اشکال

شکل ۱. نمودار مقایسه تولید اسناد علمی کشورهای مختلف	۱۵
شکل ۲. نمودار نرخ تجمعی خوداستنادی مقالات نمایه منتشر شده سال‌های مختلف.....	۱۷
شکل ۳. نمودار نسبت تجمعی تعداد ارجاع به تعداد اسناد علمی	۱۸
شکل ۴. نمودار میانگین تعداد مقالات ۲۰ استاد با بیشترین تعداد مقالات در گروه‌های تحصیلی مختلف	۲۰
شکل ۵. نمودار میانگین استنادات ۲۰ استاد با بیشترین تعداد مقالات در گروه‌های تحصیلی مختلف	۲۱

ارزیابی اثر ماده پژوهش و فناوری آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی بر میزان تحقق شاخص‌های نقشه جامع علمی کشور

چکیده

آمارهای مرتبط با عملکرد دانشگاه‌ها در سال‌های گذشته نشان می‌دهد بین «انجام پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور یا حل مسائل جامعه» و «حفظ و ارتقای جایگاه و اعتبار علمی کشور در عرصه بین‌المللی» ناترازی وجود دارد. رسیدن به رتبه ۱۶ دنیا در تولید مستندات علمی در مقایسه با رتبه ۱۲۱ ارتباط صنعت و دانشگاه در شاخص جهانی نوآوری و کاهش درآمد اعضای هیات علمی از محل قراردادهای پژوهشی با صنعت، از جمله نشانه‌های ناترازی مذکور است. برای این امر دلایل متعددی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به ناکارآمدی در نظام تأمین مالی آموزش عالی، اشکال در نگاشت نهادی نظام ملی نوآوری کشور و عدم توسعه اقتصادی و سهم پایین اقتصاد دانش‌بنیان از درآمدهای کشور اشاره کرد.

یکی از دلایل ناترازی موجود، نظام ارزیابی عملکرد اساتید دانشگاه با تمرکز بر انتشار مقالات علمی - پژوهشی است که در آن به تنوع توانمندی‌های اعضای هیئت علمی، تفاوت ذاتی گروه‌های مختلف آموزشی و گستردگی مأموریت‌های زیرنظام‌های مختلف آموزشی کمتر توجه شده است. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته و مطالعه تجربیات بین‌المللی، تنوع بخشی به مسیرهای ارتقا و امکان ارتقا از مسیرهای «پژوهش‌های نظری و استنادی»^۱ و «پژوهش‌های مسئله‌محور در جهت نیازهای کشور» و گذار از الگوهای کمی‌گرا به الگوهای ارزیابی کیفی است. همچنین گزارش حاضر جهت اجرایی شدن مصوبه «تعیین اصول حاکم بر بازنگری آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی پژوهشی و فناوری» (مصوب جلسات ۸۹۴ و ۸۹۵ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۲۶ و ۱۴۰۲/۱۱/۱۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی) راهکارهای پیشنهادی تحت عنوان «تکمیل ترکیب هیئت‌های ممیزه»، «هدفمند شدن ضوابط و مقررات خاص مؤسسات»، «بازنگری آیین‌نامه‌های متأثر از آیین‌نامه ارتقا»، «جدول پیشنهادی پژوهش‌های مسئله‌محور» و «حداقل امتیازهای پیشنهادی لازم برای ارتقا از مسیر مسئله‌محوری» ارائه کرده است.

۱. عمدتاً از طریق انتشار برون‌دادهای پژوهشی مکتوب نظیر مقالات علمی و یا کتاب‌های تألیفی و تصنیفی.

■ بیان / شرح مسئله

بررسی شاخص های سند نقشه جامع علمی کشور حاکی از آن است که کشور با انتشار ۸۶۶ مقاله به ازای هریک میلیون نفر جمعیت و متوسط ۱۵.۶۹ راجع به هر مقاله از نظر شاخص های علم سنجی در انتشار مقالات علمی، اهداف انتخابی را محقق کرده است. در شاخص های نوآوری موفق به تحقق ۱۰۸ درصدی در ثبت اختراع و اکتشاف ملی شده است. این در حالی است که در زمینه ثبت اختراع و اکتشاف بین المللی ۱۵ درصد هدف انتخابی نقشه محقق شده است. همچنین از نظر شاخص های سرمایه گذاری و تأمین مالی نیز کشور به ترتیب موفق به تحقق ۲۰ و ۴۰ درصدی «سهم هزینه های تحقیقات از تولید ناخالص داخلی» و «سهم بخش غیر دولتی در تأمین هزینه های تحقیقات» شده است. از نظر شاخص های منابع انسانی نظیر جمعیت اعضای هیئت علمی تحقق ۴۲.۵ درصدی، نرخ سالیانه دانش آموختگان دانشگاهی تحقق ۵۱.۹ درصدی، در نسبت دانشجویان تحصیلات تکمیلی تحقق ۸۰ درصدی و در نسبت دانشجویان دکتری تحقق ۱۴۵ درصدی توسط کشور رقم خورده است. به بیان دیگر، براساس نسبت های جمعیتی، ۳ برابر بیش از پیش بینی های موجود در نقشه جامع علمی کشور، مقالات علمی- پژوهشی منتشر شده و ۵ برابر بیش از پیش بینی های این نقشه اختراعات داخلی توسط پژوهشگران و نوآوران کشور منتشر و ثبت شده است. مازاد چند برابری در تولید مقالات علمی و ثبت اختراعات ملی حاکی از آن است که توان پژوهشگران و نوآوران کشور بر انتشار مقالات علمی- پژوهشی و ثبت اختراعات داخلی متمرکز شده است. این مهم را می توان از جمله دلایل تحقق نامتوازن دیگر شاخص های سند نقشه جامع علمی کشور برشمرد. این در حالی است که رهبر معظم انقلاب همواره بر استفاده از ظرفیت اساتید دانشگاه برای پرداختن به مسائل و مشکلات جامعه از طریق پژوهش های مسئله محور تأکید کرده اند؛ ایشان در دیدار نخبگان و استعداد های برتر تحصیلی در ۱۴۰۲/۰۷/۲۵ بار دیگر و برای دومین سال متوالی بر ضرورت بازنگری در شروط ارتقای مرتبه علمی اعضای هیئت علمی تأکید کردند و هدف واقعی مقالات و پژوهش های علمی را حل مشکلات کشور معرفی کردند. باز طراحی نظام انگیزشی پژوهش های دانشگاهی با رویکرد اعتبار بخشی به پژوهش های مسئله محور و تنوع بخشی به شاخص های ارزیابی پژوهش، یک گام اساسی در تعدیل ناترازی تولید علم و پژوهش های مسئله محور است.

■ نقطه نظرات / یافته های کلیدی

ناترازی در تولید علم و شاخص های سند نقشه جامع علمی کشور می تواند دلایل متعددی از جمله ناکارآمدی در نظام تأمین مالی آموزش عالی، اشکال در نگاشت نهادی نظام ملی نوآوری کشور، عدم توسعه اقتصادی و سهم پایین اقتصاد دانش بنیان از درآمدهای کشور داشته باشد؛ اما گزارش حاضر، از منظر نظام انگیزشی پژوهش های دانشگاهی در آموزش عالی به ناترازی مذکور پرداخته است. بررسی داده های منتشر شده در پایگاه های استنادی معتبر نشانگر تأثیر بسزای تصویب نخستین نسخه متمرکز بر فعالیت های پژوهشی از آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در سال ۱۳۸۰ در کنار گفتمان جنبش نرم افزاری مقام معظم رهبری^۱ در دهه ۸۰ در جهش انتشارات علمی کشور است.^۲ براساس اطلاعات در گاه سایمگو اسناد علمی منتشر شده (نمایه شده در پایگاه اسنادی Scopus) توسط ایران، از ۴۵۵۸ مقاله و سند علمی در سال ۱۳۷۵ به ۷۸۱۸۴ مقاله در سال ۱۴۰۰ رسیده است. در آیین نامه ارتقای مصوب سال ۱۳۸۰، ارتقای مرتبه علمی اساتید دانشگاه منوط به شرط الزامی انتشار مقالات علمی- پژوهشی شده بود. افزایش شفافیت فرایندهای ارتقای مرتبه از طریق شاخص گذاری انواع فعالیت های آموزشی و شاخص گذاری انواع برون دادهای پژوهشی، تغییر نسل دانشگاه های کشور و گذار از نسل دانشگاه های آموزش محور به

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از رؤسای دانشگاه ها مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۱۷: «چند سال پیش، اول بار در دانشگاه امیرکبیر مسئله جنبش نرم افزاری را مطرح کردم. جنبش نرم افزاری، یعنی در زمینه علم، تولید علم و شکستن مرزهای علم، یک جنبش و یک حرکت عظیم به وجود بیاید. [...] جنبش نرم افزاری، یعنی در معرفت علمی ننشینید دست خود را دراز کنید تا دیگران بکارند و میوه چینی کنند و هر مقدار از میوه را که لازم نداشتند، بیورند در دست شما بگذارند».

۲. آن گونه که از بیانات رهبر معظم انقلاب در خصوص جنبش نرم افزاری برمی آید، تأکید ایشان بر جهش تولید علم و بهره برداری از آن است؛ این در حالی است که یافته های گزارش حاضر، حاکی از سندروم رشد کاریکانوری کشور در عرصه تولید علم است. به عبارت دیگر، تمرکز بر پژوهش های مقاله محور در دودهم گذشته زمینه ساز ناترازی در شاخص پژوهش های نظری و استنادی (مبتنی بر انتشار مقالات) و پژوهش های مسئله محور ناظر به نیازهای کشور شده است.

دانشگاه‌های پژوهش محور،^۱ ارتقار تبه کشور در تولید علم و رسیدن به رتبه ۱۵ دنیا، بهبود هرم اعضای هیئت علمی کشور از طریق ساماندهی اعضای هیئت علمی با مرتبه مربی، از جمله نقاط قوت آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی و اصلاحیه‌های بعدی آن در سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۴ است.

کم توجهی به پژوهش‌های نیاز محور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای، عدم توجه به تفاوت زیر نظام‌های مختلف آموزش عالی، کم توجهی به شأن آموزشی- تربیتی اعضای هیئت علمی، کم توجهی به نظامات، مجامع و شبکه‌های علمی داخلی در ارزیابی‌ها، عدم توجه به ضرورت اثبات و حفظ صلاحیت‌های علمی و حرفه‌ای، کم توجهی به فعالیت‌های علمی مشترک و شکل‌گیری خوشه‌های علمی، کم توجهی به اثر گذاری اجتماعی فعالیت‌های عضو هیئت علمی و تفاوت ذاتی گروه‌های مختلف آموزشی از ایرادهای آیین نامه ارتقا است. علاوه بر این، آیین نامه آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، آیین نامه اداری- استخدامی اعضای هیئت علمی و آیین نامه پژوهانه و دستورالعمل اجرایی آن، به ترتیب کیفیت علمی و دانش آموختگی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، وضعیت استخدامی و معیشت اساتید دانشگاه و اعتبارات پژوهشی اساتید را به انتشار مقالات علمی- پژوهشی گره زده است. این در حالی است که بررسی اسناد برخی از دانشگاه‌های کشور های توسعه یافته حاکی از وجه تمایز بین احراز شایستگی‌های لازم برای ارتقا و انجام صحیح امور محوله و وظایف آموزشی- تربیتی و پژوهشی مانند حضور در کلاس و کمیت تدریس و پذیرش مسئولیت‌های دانشگاهی است. با توجه به نگرش غالب حاکم بر اعضای هیئت‌های ممیزه و همچنین جایگاه آیین نامه ارتقا نسبت به سایر سیاست‌های آموزش عالی، لذا لازمه اصلاح نظام انگیزشی پژوهش‌های دانشگاهی، هم‌راستا کردن نظام آموزش عالی کشور از طریق تغییر موارد زیر است.

■ پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

الف) متناسب سازی «آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی» با توانمندی‌های متفاوت اعضای هیئت علمی و متناسب سازی ارتقای مرتبه با مأموریت‌های زیر نظام‌های مختلف آموزش عالی از طریق معرفی شاخص‌های مسئله محور و امکان ارتقا از مسیر «پژوهش‌های نیاز محور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای»، «پژوهش‌های نظری و استنادی» و «دستاورد های ماندگار و تحول آفرین» با تدوین جداول مستقل به تفکیک مسیرها و الحاق ذیل جدول ۶-۱ آیین نامه ارتقا؛

ب) اختصاص وزن بیشتر به پژوهش‌های مسئله محور در ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مؤسسات پژوهشی و هدفمندی ارتقای اعضای هیئت علمی مؤسسات آموزشی- پژوهشی و مؤسسات وابسته به دستگاه‌های اجرایی در مسیرهای «پژوهش‌های نیاز محور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» و «دستاورد های ماندگار و تحول آفرین»؛

ج) اختصاص وزن بیشتر به پژوهش‌های مسئله محور در ماده (۵) آیین نامه ارتقا، با تصویب احکام پیشنهادی ذیل توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی؛

«مؤسسه‌های دارای هیئت ممیزه مستقل مکلفند با توجه به مأموریت‌های خود و با رعایت ضوابط و مقررات مندرج در این آیین نامه و رعایت حداقل‌های تعیین شده، ضوابط و مقررات خاص مؤسسه را در خصوص فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی- تربیتی، پژوهشی و فناوری این آیین نامه به صورت جداگانه برای هر یک از مسیرهای ارتقا «تحول آفرین»، «تقاضا محور، نیاز محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» و «نظری و استنادی» را با قید تفکیک برای هر یک از گروه‌های آموزشی پس از تأیید حداقل دوسوم کل اعضای هیئت ممیزه اصلاح نموده و با تأیید هیئت‌های ممیزه مرکزی وزارتین و ابلاغ آن توسط مقام مسئول در وزارتین به اجرا در آورند.

تبصره: ضوابط و مقررات خاص مؤسسه در مسیر ارتقا «پژوهش‌های تقاضا محور، نیاز محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» این آیین نامه، محدود به بندهای طرح‌های پژوهشی و فناوری، تولید دانش فنی، تجاری سازی محصول و فرایند و اثر بدیع است. مؤسسه موظف است در بررسی تقاضای ارتقا به مراتب دانشیاری و استادی به منظور حمایت از ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در مسیر مذکور، با درخواست متقاضی امکان کسب امتیاز بندهای «۸»، «۹» و «۱۰» ذیل ماده پژوهشی و فناوری برای جایگزینی ضوابط و مقررات خاص مؤسسه اعم از بند «۱» ماده (۳) را فراهم نماید.»

۱. به عبارت دقیق‌تر دانشگاه‌های مقاله محور و مبتنی بر پژوهش‌های نظری و استنادی.

د) اصلاح «ماده (۵) دستورالعمل طرز تشکیل هیئت ممیزه مؤسسه و وظایف و اختیارات آن» به منظور مکلف شدن مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی به انتخاب حداقل ۴۰ درصد اعضای هیئت ممیزه مؤسسه از «اعضای هیئت علمی برتر در حوزه ارتباط با جامعه و صنعت» و با تأیید معاونت فناوری وزارتین علوم و بهداشت؛

ه) متناسب سازی جداول فرم مربوط به امتیازات توانایی علمی داوطلب عضویت در هیئت علمی دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی کشور «آیین نامه استخدامی اعضای هیئت علمی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری» با هر یک از مسیرهای ارتقا، به منظور امکان جذب و انتقال اعضای هیئت علمی؛

و) متناسب سازی جداول «دستورالعمل اجرایی آیین نامه خدمت موظف و اعطای ترفیع اعضای هیئت علمی آموزشی و پژوهشی» با هر یک از مسیرهای ارتقا، به منظور معرفی پایه های استحقاقی سالیانه عادی، کارآمدی و ممتاز و همچنین پایه های تشویقی براساس سطح عملکرد سالیانه اعضای هیئت علمی و حمایت از انجام فعالیت های پژوهشی کیفی و زمان بر؛

ز) متناسب سازی جداول «آیین نامه استاد نمونه کشوری» و «دستورالعمل نحوه انتخاب استادان ممتاز» با هر یک از مسیرهای ارتقا، به منظور شناسایی و تجلیل از اعضای هیئت علمی سرآمد در مسیرهای مختلف ارتقا؛

ح) اصلاح تبصره «۲» ماده (۴۷) «آیین نامه یکپارچه مقررات آموزشی دوره های تحصیلی کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکتری تخصصی» به منظور معرفی و اعتبار بخشی به دستاوردهای علمی محصول محور، نیاز محور، تقاضا محور یا حل مسئله با ویژگی های زیر و الزام دانشگاه ها به پذیرش دستاوردهای مذکور به عنوان شرط کافی برای «کفایت علمی».

- با استفاده از دانش و مهارت های سازمان یافته و به منظور رفع یک نیاز یا حل یک مسئله؛
- همکاری و مشارکت درون و برون دانشگاهی در اجرای پایان نامه؛
- دارا بودن قابلیت ثبت اختراع بین المللی یا داخلی؛
- دارا بودن قابلیت فروش دانش فنی؛
- ایجاد قابلیت های فناورانه برای ساخت و توسعه یک محصول دانش بنیان؛
- ارائه راهکار برای حل مسائل ملی و منطقه ای از طریق تدوین بسته های سیاستی منتهی به تهیه اسناد ملی.

۱. مقدمه

به منظور جهت دهی به توان پژوهشی کشور به سمت اثربخشی بیشتر در اقتصاد و حل مشکلات کشور در طول یک دهه گذشته حداقل ۷ سند بالادستی کشور مورد تأکید قرار گرفته است. سند نقشه جامع علمی کشور، قوانین برنامه های پنج ساله پنجم، ششم و هفتم و سیاست های کلی علم و فناوری ابلاغی مقام معظم رهبری، از جمله مهم ترین اسناد و قوانینی هستند که به هدف گذاری بر حل مشکلات کشور از طریق پژوهش های علمی تأکید می کند. اسناد و قوانین مرتبط با مسئله محوری به ترتیب سال تصویب و با ذکر مرجع تصویب در جدول ۱ آمده است. بررسی جدول مذکور حاکی از آن است که به طور متوسط هر ۲ سال یک بار مراجع عالی سیاست گذاری کشور بر مسئله محوری پژوهش های دانشگاهی تأکید دارند.

جدول ۱. پژوهش‌های مسئله‌محور در اسناد بالادستی

عنوان سند	بند یا ماده مربوطه	سال تصویب	مرجع تصویب
سند نقشه جامع علمی کشور	اقدام ملی (۷) از راهبرد ملی (۲) از راهبرد کلان (۷)	۱۳۸۹	شورای عالی انقلاب فرهنگی
قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۵)	بند «الف» ماده (۱۶)	۱۳۸۹	مجلس شورای اسلامی
سیاست‌های کلی علم و فناوری- ابلاغی مقام معظم رهبری	بند «۵»	۱۳۹۳	مجمع تشخیص مصلحت نظام
قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶)	بند «ج» تبصره (۲) ماده (۶۴)	۱۳۹۵	مجلس شورای اسلامی
قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی	بند «ج» ماده (۱۲)	۱۳۹۸	مجلس شورای اسلامی
ماده واحده «تعیین الزامات اجرایی مربوط به بهبود عوامل مؤثر در پیشرفت علمی کشور»	بند «۳»	۱۳۹۹	شورای عالی انقلاب فرهنگی
قانون برنامه هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۷-۱۴۰۳)	ماده (۹۷)	۱۴۰۲	مجلس شورای اسلامی

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

در آخرین مورد رهبر معظم انقلاب بار دیگر و با تأکید بر اهمیت حضور در رقابت‌های جهانی علمی و حفظ و ارتقای جایگاه علمی کشور در رتبه‌بندی‌های بین‌المللی، هدف واقعی مقالات علمی و پژوهش‌های دانشگاهی را حل مشکلات کشور معرفی کردند. این در حالی است که بررسی گزارش‌های ملی و بین‌المللی حاکی از ناترازی کشور از نظر پژوهش‌های علمی است. رسیدن به رتبه ۱۶ در سال ۲۰۲۳ از رتبه ۵۴ جهان در سال ۱۹۹۶ از نظر انتشار مقالات علمی و احراز بیشترین شتاب علمی در جهان در مقایسه با رتبه ۱۲۱ کشور از نظر زیرشاخص ارتباط با صنعت شاخص جهانی نوآوری سال ۲۰۲۱، کاهش ۴۸ درصدی سرانه درآمدی ارتباط با صنعت اعضای هیئت علمی طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹، نرخ ۱.۵ درصدی پایان‌نامه‌های تقاضامحور دانشگاهی در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ مؤید عدم توازن در رشد علمی کشور است [۱].

به‌عبارت دیگر، به‌رغم توان پژوهشی بالای اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی کشور به‌جای این که این ظرفیت پژوهشی بر اولویت‌ها و نیازهای کشور متمرکز شده و در کنار حل مشکلات کشور، نتایج و دستاوردهای علمی آنها در قالب مقالات علمی-پژوهشی منتشر شوند، اصل انتشار مقالات علمی به‌عنوان هدف در این سال‌ها پیگیری شده است. این در حالی است که در اسناد بالادستی و بیانات مقام معظم رهبری^۱ علاوه بر حضور در مسابقه جهانی علمی، اهدافی نظیر «انجام پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور یا حل مسائل جامعه»، و «پاسخ‌گویی اجتماعی و ارائه خدمات اقتصادی و اجتماعی به جامعه» به‌عنوان بخشی از کارکردهای اصلی و مورد انتظار مرتبط با حوزه پژوهش از دانشگاه انتخاب شده‌اند.

عدم دستیابی به اهداف فوق، ناترازی در تولید علم و شاخص‌های سند نقشه می‌تواند دلایل متعددی از جمله ناکارآمدی در نظام تأمین مالی آموزش عالی، اشکال در نگاشت نهادی نظام ملی نوآوری کشور، عدم توسعه اقتصادی و سهم پایین اقتصاد دانش‌بنیان از درآمدهای کشور را داشته باشد. اما گزارش حاضر از منظر نظام انگیزشی اساتید دانشگاه و دانشجویان، به ناترازی مذکور پرداخته است. در ادامه وضعیت نظام علم و فناوری کشور از نظر شاخص‌های نقشه جامع علمی کشور، آثار و تبعات ناشی از آیین‌نامه ارتقای جهش تولید علم، افت کیفیت مقالات منتشر شده، بی‌توجهی به مأموریت‌های زیرنظام‌های آموزش عالی و تفاوت بین گروه‌های آموزشی پرداخته و در نهایت با بررسی تجربیات جهانی و استفاده از شاخص‌های مسئله‌محور ترکیبی، چارچوب پیشنهادی برای آیین‌نامه ارتقا ارائه خواهد شد.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نخبگان مستعدان تحصیلی، ۱۴۰۲/۷/۲۵: «من در مورد مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها بارها عرض کرده‌ام که هدف مقالات علمی، مقالات پژوهشی و پایان‌نامه‌ها باید کمک به مسائل کشور باشد؛ هدف اصلی این است. فراموش نکنیم این نکته‌ای را که چند لحظه پیش گفتم: حضور در مسابقات علمی جهانی لازم است، اما هدف واقعی این است که ما با این مقالات، با این پژوهش علمی، مشکلی از مشکلات کشور را حل کنیم».

۲. چالش‌ها و پیشران‌های آموزش عالی در گزارشی با عنوان «دستاوردها، چالش‌ها، بحران‌ها و پیشران‌های آموزش عالی» با شماره مسلسل ۱۶۷۵۱ در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی بررسی شده‌اند.

۲. ناترازی در دستیابی به اهداف نقشه جامع علمی کشور

سند نقشه جامع علمی کشور در سال ۱۳۸۹ و با چشم انداز «دستیابی به مرجعیت علمی»، «پیشتراری در مرزهای دانش و فناوری»، «توسعه علم و فناوری و نوآوری و به کارگیری دستاوردهای آن»، «ترتیب دانشمندان صالح و فرهیخته و در تراز برترین های جهان» در آفاق سال ۱۴۰۴ تدوین شد. نقشه جامع علمی کشور با تبیین مبانی و ارزش های حاکم بر نظام علم، فناوری و نوآوری جمهوری اسلامی ایران و اولویت بندی در حوزه های علم و فناوری، شاخص های کمی و کیفی مختلفی در سطح نهادی، زیرساخت ها، منابع انسانی و برون دادها و دستاوردهایی برای وضعیت مطلوب علم و فناوری کشور معرفی کرده است.

جدول ۲. مقایسه وضعیت کشور در شاخص های سرمایه انسانی، علم سنجی و نوآوری با هدف گذاری های نقشه جامع علمی کشور

شاخص های نقشه	وضعیت فعلی	هدف گذاری (سال ۱۴۰۴)	تحقق (درصد)
سرمایه انسانی ^۱	تعداد اعضای هیئت علمی در یک میلیون نفر جمعیت	۸۵۰	۴۲.۵
	تعداد دانش آموختگان دانشگاهی سالیانه	۵۷۷۵۲۶	۴۸.۱۲
	درصد دانشجویان تحصیلات تکمیلی از کل دانشجویان	۲۴	۸۰
	درصد دانشجویان دکتری از کل دانشجویان	۵.۱	۱۴۵
علم سنجی ^۲	تعداد مقالات منتشر شده در یک میلیون نفر جمعیت ^۳	۸۶۶	۱۰۸.۲۵
	متوسط استناد به مقاله ها ^۴	۱۵.۶۹	۱۰۴.۶
	نسبت مقاله ها به اعضای هیئت علمی	۰.۸۷	۲۱۷.۵
	نسبت مقاله ها به دانش آموختگان دانشگاهی	۰.۱۳۵	۱۳۵
فناوری و نوآوری ^۵	تعداد اختراعات و اکتشافات ثبت شده معتبر ملی ^۶	۱۰۴۴۵۳	۲۰۸.۹
	تعداد اختراعات و اکتشافات ثبت شده معتبر بین المللی ^۷	۱۴۳۵	۱۴.۳۵
	نسبت اختراعات بین المللی به اعضای هیئت علمی	۰.۰۱۶	۱۰.۶
	نسبت دانش آموختگان دانشگاهی و حوزوی به اختراعات بین المللی	۴۰۲۴	۳۶۸.۲
سرمایه گذاری و تأمین مالی ^۸	سهم هزینه های تحقیقات از تولید ناخالص داخلی	%۰.۵۲	۲۰
	سهم بخش غیردولتی ^۹ در تأمین هزینه های تحقیقات	%۳۲.۰۴	۶۴

۱. اطلاعات مربوط به دانش آموختگان و دانشجویان و اعضای هیئت علمی از گزارش سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزشی عالی استخراج شده اند.

۲. اطلاعات مربوط به وضعیت فعلی شاخص های علم سنجی از پایگاه اسنادی سایمگو مستخرج شده است.

۳. نسبت مقالات منتشر شده به جمعیت کشور در سال ۲۰۲۱ میلادی؛ براساس اطلاعات بانک جهانی جمعیت کشور در سال ۲۰۲۱ برابر با ۸۷،۹۲۳،۴۳۲ نفر بوده و در این سال پژوهشگران کشور ۷۶،۱۵۶ مقاله نمایه شده در اسکوپوس را منتشر کرده اند.

۴. نسبت استناد به مقالات منتشر شده در سال ۲۰۱۷ میلادی (تاریخ دسترسی به اطلاعات: ۱۴۰۴/۳/۲۸).

۵. اطلاعات مربوط به اختراعات ثبت شده داخلی و خارجی از گزارش های سال های ۲۰۱۲ الی ۲۰۲۲ سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) مستخرج شده اند.

۶. اظهارنامه ثبت اختراع ملی.

۷. اظهارنامه ثبت اختراع بین المللی.

۸. جداول طرح آمارگیری از کارگاه های دارای فعالیت تحقیق و توسعه (۱۴۰۰) و جداول حساب های ملی فصلی از سال ۱۳۸۵ تا پاییز ۱۴۰۲ (مرکز ملی آمار).

۹. با توجه به در دست نبودن اطلاعات کافی، بنگاه های تجاری به عنوان بخش غیردولتی و مؤسسات آموزش عالی به عنوان بخش دولتی در نظر گرفته شده است.

بررسی اطلاعات جدول ۲ حاکی از آن است که کشور از نظر شاخص‌های علم‌سنجی در انتشار مقالات علمی از لحاظ کمیّت و کیفیت مقالات منتشر شده موفق به دستیابی به اهداف انتخابی شده است و از نظر شاخص‌های نوآوری، عملکرد ۱۰۸ درصدی در ثبت اختراع و اکتشاف ملی و عقب‌ماندگی ۸۵ درصدی در ثبت اختراع و اکتشاف بین‌المللی روبه‌رو است. از نظر شاخص‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی کشور به ترتیب عقب‌ماندگی ۸۰ و ۶۰ درصدی در سهم هزینه‌های تحقیقات از تولید ناخالص داخلی و سهم بخش غیردولتی در تأمین هزینه‌های تحقیقات روبه‌رو است. از نظر شاخص‌های منابع انسانی یعنی جمعیت اعضای هیئت علمی عقب‌ماندگی ۵۷.۵ درصدی، نرخ سالیانه دانش‌آموختگان دانشگاهی عقب‌ماندگی ۴۸.۱ درصدی، در نسبت دانشجویان تحصیلات تکمیلی عقب‌ماندگی ۲۰ درصدی و در نسبت دانشجویان دکتری مازاد ۴۵ درصدی بر کشور حاکم است. به بیان دیگر، بر اساس نسبت‌های جمعیتی ۳ برابر بیش از پیش‌بینی‌های موجود در نقشه، مقالات علمی-پژوهشی منتشر شده و ۵ برابر بیش از پیش‌بینی‌های نقشه اختراعات داخلی توسط پژوهشگران و نوآوران کشور منتشر و ثبت شده است. مازاد چند برابری در تولید مقالات علمی و ثبت اختراعات مالی حاکی از آن است که توان پژوهشگران و نوآوران کشور بر انتشار مقالات علمی-پژوهشی و ثبت اختراعات داخلی متمرکز شده است.

به‌طور کلی، معیارهای ارتقای مرتبه اساتید دانشگاه را می‌توان به دو دسته الف) مبتنی بر کسب حداقل امتیازهای حاصل از انواع درون‌داد و برون‌داد صلاحیت‌های عمومی و فرهنگی، آموزشی-تربیتی، پژوهشی و خدماتی-اجرایی، ب) مبتنی بر ارزیابی کیفی صلاحیت‌های عمومی و فرهنگی و پیامدها و دستاوردهای آموزشی-تربیتی، پژوهشی و خدماتی-اجرایی توسط همتایان تقسیم‌بندی کرد [۲]. به عبارت دیگر، ارتقای اساتید دانشگاه دسته اول بر مبنای امتیازدهی بر اساس مواردی مانند تعداد کلاس‌های تشکیل شده، تعداد مقالات منتشر شده، ضریب تأثیر مجلات، تعداد دانشجویان تحت هدایت و سرپرستی و مبلغ پژوهانه‌های جذب شده و سایر موارد است. در حالی که در دانشگاه‌های پیشرفته و بالغ این مهم بر مبنای کیفیت و اثربخشی فعالیت‌های متقاضی در پیشرفت دانش و خدمت به جامعه (از طریق مواردی مانند انتشار مقالات، کتاب و یا رفع یک نیاز خاص از جامعه) انجام می‌شود [۳].

نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها یکی از سازوکارهای عمده حفظ و تقویت کیفیت و کارآمدی فعالیت‌های آموزش عالی و پژوهش در کشورهای مختلف به شمار می‌آید [۴]. بررسی آیین‌نامه ارتقای مؤسسات ذیل وزارت علوم در ایران و دانشگاه‌های برخی کشورهای در حال پیشرفت از نظر آموزش عالی مانند چین و ترکیه حاکی از آن است که مؤسسات مذکور در دسته دانشگاه‌های با معیارهای ارزیابی کمی قرار دارند [۵، ۶]. این در حالی است که ارتقای اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های دارای رتبه برتر در نظامات رتبه‌بندی بین‌المللی، اغلب بر مبنای شاخص‌های کیفی و اثرگذاری دستاوردهای آنها در حوزه‌های مختلف است [۷، ۸، ۲، ۳، ۴]. نکته حائز اهمیت در این خصوص کم‌توجهی سیاستگذاران آموزش عالی کشور به تنوع توانمندی‌های اعضای هیئت علمی، تفاوت ذاتی گروه‌های مختلف آموزشی، گستردگی مأموریت‌های زیرنظام‌های مختلف آموزشی عالی مانند اغلب دانشگاه‌های کم‌سابقه، یک‌الگوی واحد و تنها از مجرای انتشار مقالات علمی-پژوهشی و بر مبنای انجام وظایف محوله و نه شایستگی‌های کیفی لازم برای ارتقا معرفی کرده است.

علاوه بر این، تبصره «۲» ماده (۴۷) آیین‌نامه‌های آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، کفایت علمی و دانش‌آموختگی دانشجویان و همچنین «دستورالعمل اعطای ترفیع سالیانه اعضای هیئت علمی آموزشی و پژوهشی» موضوع ماده (۵۰) آیین‌نامه اداری-استخدامی اعضای هیئت علمی، وضعیت استخدامی و معیشت اساتید دانشگاه را به انتشار مقالات علمی-پژوهشی گره زده است. این در حالی است که بررسی اسناد دانشگاه‌های برتر حاکی از وجه تمایز بین احراز شایستگی‌های لازم برای ارتقا و انجام صحیح امور محوله و وظایف آموزشی-تربیتی و پژوهشی مانند حضور در کلاس و کمیّت تدریس و پذیرش مسئولیت‌های دانشگاهی است. موضوع حائز اهمیت در مورد نظام‌های ارتقای مورد بررسی، محوریت معیارهای پژوهشی است. با وجود محوریت فعالیت‌های پژوهشی، جداول امتیازات و یا شرایط کیفی لازم برای ارتقا به گونه‌ای تنظیم شده‌اند که پژوهش‌های اساتید در راستای مسائل جامعه باشند. در دانشگاه‌هایی با معیارهای کمی و براساس منبع دریافت پژوهانه و در دانشگاه‌هایی با معیارهای کیفی با بررسی اثربخشی نتایج پژوهش، به فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی جهت‌دهی می‌شود. این در حالی است که براساس آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی در کشورمان، امکان ارتقا بدون اثربخشی در پیشرفت دانش و یا حل مسائل کشور و تنها از طریق کسب امتیاز و در برخی موارد پراکنده کاری فراهم است.

مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی در گزارش های تحلیلی مختلفی [۱، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲] به بررسی و آسیب شناسی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی پرداخته است. از جمله محورهای آسیب های شناسایی شده در بررسی های پیشین مرکز پژوهش ها، یکسان نگری به انواع دانشگاه ها، گروه ها و رشته های علمی، تسلط رویکرد کمی بر کیفی، عدم تناسب در ارزش گذاری میان فعالیت ها و نাত্রازی در ارزش گذاری به پژوهش های مسئله محور و پژوهش های نظری و استنادی است. از دیگر موارد شناسایی شده در گزارش های مذکور می توان به ضعف در سنجش پذیری بندهای ماده «فرهنگی، تربیتی و اجتماعی» و قابلیت تأمین حداقل امتیاز این ماده تنها از یک بند، اکتفا به ارزیابی کمیّت و کیفیت تدریس و سرپرستی پروژه های کارشناسی در ماده «آموزشی»، چیره شدن رویکرد مقاله محوری و کم توجهی به پژوهش های مسئله محور و کاربردی، مهم ترین نقدهای وارد بر ماده «پژوهشی» اشاره کرد. از جمله انتقادات وارد بر آیین نامه می توان به «عدم توجه به تفاوت ویژگی ها و توانمندی های اعضای هیئت علمی»، «کم توجهی به پژوهش های نیاز محور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه ای»، «عدم توجه به تفاوت گروه های مختلف آموزشی»، «عدم توجه به مأموریت گرایی دانشگاه ها و پژوهشگاه ها»، «عدم توجه به تفاوت زیر نظام های مختلف آموزش عالی»، «کم توجهی به شأن آموزشی - تربیتی اعضای هیئت علمی»، «کم توجهی به نظامات، مجامع و شبکه های علمی داخلی در ارزیابی ها»، «عدم توجه به ضرورت اثبات و حفظ صلاحیت های علمی و حرفه ای»، «کم توجهی به فعالیت های علمی مشترک و شکل گیری خوشه های علمی» و «کم توجهی به اثرگذاری اجتماعی فعالیت های عضو هیئت علمی» اشاره کرد.

با توجه به بیانات مقام معظم رهبری آدر دیدار با نخبگان در ۲۵ مهر سال ۱۴۰۲ و تأکید ایشان بر اهمیت بازنگری در آیین نامه ارتقا، گزارش حاضر با استفاده از روش مطالعه کتابخانه ای با تمرکز بر بررسی برون دادهای پژوهشی اساتید دانشگاه و مصاحبه با خبرگان آموزش عالی اعم از سیاستگذاران، اعضای هیئت های ممیزه و اساتید دانشگاه به بررسی آیین نامه ارتقا و تأثیر آن بر پژوهش های دانشگاهی پرداخته است. افت کیفیت مقالات منتشر شده، کم توجهی به سطح بلوغ مؤسسات آموزش عالی، عدم توجه به مأموریت گرایی زیر نظام های آموزش عالی، یکسان نگری به گروه های آموزشی از جمله آسیب های شناسایی شده توسط گزارش حاضر هستند. آسیب های مذکور، ضرورت طراحی بسته ای سیاستی برای هماهنگی از کان تأثیر گذار بر ارتقای اساتید، به منظور کارآمدسازی هر چه بیشتر نظام ارتقای مرتبه علمی کشور را دوچندان می کند. در ادامه ابتدا مروری بر تاریخچه تدوین آیین نامه ارتقا داشته و سپس آسیب های شناسایی شده توسط گزارش حاضر تشریح شده اند.

۱. عزیزی جیرآبادی، امیر، سرمست، عسگر و عسگریان، محمد (۱۴۰۲). «آسیب شناسی پژوهش های دانشگاهی در حل مسائل کشور و شاخص گذاری پژوهش های مسئله محور»، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، تهران.

- یوسفی، هادی (۱۴۰۰). «الزامات کارآمدسازی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی»، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، تهران.

- یوسفی، هادی (۱۴۰۱). «بررسی و آسیب شناسی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی؛ ۲. بسته پیشنهادی اصلاح و بازنگری آیین نامه ارتقای اعضای هیئت علمی»، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، تهران.

- یوسفی، هادی، نصیری، حسین و زراعت کیش، یوسف (۱۴۰۰). «ولایت های پیشنهادی نظام آموزش عالی و تحقیقات در برنامه هفتم توسعه»، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.

- نصیری، حسین، زراعت کیش، یوسف، حاجی عباسی، حمزه؛ عزیزی جیرآبادی، امیر و یوسفی، هادی (۱۴۰۲). «بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه (۹): حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری»، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، تهران.

۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نخبگان ۲۵ مهر سال ۱۴۰۲: «نکته بعدی درباره ی این شیوه ی عملیاتی رایجی است که چند بار هم بنده درباره ی آن صحبت کرده ام و آن، مسئله ی مقالات علمی است. بنده در این زمینه تا حالا دو سه مرتبه بحث کرده ام. من تصوّر می کردم تذکراتی که قبلاً داده شده کفایت کرده، یعنی کار را درست کرده، [اما] شنیدم این جور نیست. مقاله ی علمی را شرط ارتقای هیئت علمی قرار دادن، به نظر من هیچ منطقی ندارد؛ [...] حضور در مسابقات علمی جهانی لازم است، اما هدف واقعی این است که ما با این مقالات، با این پژوهش علمی، مشکلی از مشکلات کشور را حل کنیم.»

۱-۲. بررسی مختصر تاریخچه آیین‌نامه ارتقا

تاریخچه پیدایش و شکل‌گیری پدیده ارتقای مرتبه علمی در نظام آموزش عالی را می‌توان مقارن با شروع ارزیابی عملکرد اعضای هیئت علمی متصور بود [۹]. بند «ت» ماده (۳) قانون تشکیل و اختیارات هیئت امنای دانشگاه تهران مصوب سال ۱۳۴۶ توسط مجلس شورای وقت، اختیارات «تصویب مقررات مربوط به امور استخدامی هیئت آموزشی دانشگاه شامل دستیاران و استادیاران و دانشیاران و استادان دانشگاه و شاغلین خدمات تحقیقاتی به پیشنهاد رئیس دانشگاه» بر عهده هیئت امنای دانشگاه قرار داده بود. بر این اساس، هیئت امنای دانشگاه تهران به‌عنوان مرجع تصمیم‌گیر درباره اعطا و یا عدم اعطای مراتب علمی به اساتید این دانشگاه شناخته شد. در همین راستا آیین‌نامه استخدامی و ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران که در سال ۱۳۴۸ به تصویب رسید، به‌عنوان اولین آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی محسوب می‌شود [۱۳]. به‌عبارت دیگر، فرایندها و سیاست‌های احراز صلاحیت‌های لازم برای ارتقای مرتبه علمی اساتید را پیش از انقلاب اسلامی می‌توان به دو بازه زمانی پیش و پس از تصویب قانون تشکیل هیئت امنای دانشگاه تهران تفکیک کرد. در دوره نخست، شورای دانشگاه به‌عنوان رکن سیاستگذار و تصمیم‌گیر بوده و هیئت ممیزه نیز به‌عنوان مجری آیین‌نامه به ارزیابی اعضای هیئت علمی می‌پرداخته است. اما در دوره پس از تشکیل هیئت امناء، این هیئت تنها در نقش سیاستگذار و تصمیم‌گیر نهایی عمل می‌کرده و شورای گروه و دانشکده مسئولیت اجرایی و بررسی پرونده متقاضیان را بر عهده داشته است.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به استناد «لایحه قانونی انحلال هیئت‌های امنای کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی اعم از دولتی و غیردولتی و خصوصی» مصوب ۱۳۵۷/۱۲/۱۳ شورای انقلاب، هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی منحل شد و تمامی وظایف و اختیارات آنها به هیئت سه‌نفره جایگزین متشکل از وزیر فرهنگ و آموزش عالی، وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه و وزیر طرح‌های انقلاب واگذار شد. هیئت مذکور در سال‌های اول انقلاب و تا اواسط دهه ۱۳۶۰ در کنار وزارت فرهنگ و آموزش عالی به‌عنوان مرجع اصلی سیاستگذاری حوزه آموزش عالی شناخته می‌شد. در این دوره دو مرتبه و به‌ترتیب در تاریخ ۱۳۶۲/۰۵/۱۸ و ۱۳۶۶/۰۲/۱۵ آیین‌نامه ارتقا توسط هیئت جایگزین تدوین و تصویب شد. هیئت سه‌نفره علاوه بر این با تصویب «مقررات مربوط به طرز تشکیل و اختیارات هیئت ممیزه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی» مسئولیت رسیدگی و اظهار نظر نسبت به صلاحیت علمی داوطلبان ورود به خدمت در مراتب دانشیاری یا استادی و ارتقای اعضای هیئت علمی به مراتب استادیاری، دانشیاری و استادی و ارزیابی کیفیت انجام وظایف آموزشی و پژوهشی آنان در دانشگاه‌ها یا مؤسسات واجد شرایط را بر عهده هیئت‌های ممیزه قرار داد. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های چهار نسخه آیین‌نامه ارتقا در دوره‌های پیش و پس از انقلاب اسلامی، بررسی کیفی متقاضیان مبتنی بر ارزیابی خبرگان و همتابان بر شمرده [۹]. پس از انقلاب اسلامی، وزارتین علوم و بهداشت و ستاد (شورای عالی) انقلاب فرهنگی تأثیری بسزا در نظام ارتقای اعضای هیئت علمی داشته‌اند. نسخه بعدی آیین‌نامه ارتقا در سال ۱۳۷۹ توسط وزارت علوم تدوین و در سال ۱۳۸۰ توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید. مهم‌ترین تغییرات این آیین‌نامه با نسخه‌های پیشین آن را می‌توان شاخص‌گذاری و کمی کردن شرایط لازم به‌منظور ارتقا از طریق امتیازگذاری برای فعالیت‌های مختلف اعضای هیئت علمی، دگرگون کردن جایگاه فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی از طریق پژوهش‌محور شدن ارتقای اساتید و ایجاد سقف امتیاز برای فعالیت‌های آموزشی دانست. با تصویب «اصول حاکم بر آیین‌نامه ارتقا» در تاریخ ۱۳۸۶/۰۹/۲۰ توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی، نسخه‌های بعدی آیین‌نامه ارتقای مرتبه علمی با پیشنهاد وزارتین علوم و بهداشت به تصویب شورای عالی رسیده است. به این ترتیب، آیین‌نامه‌های ارتقا در سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۴ با اضافه شدن ماده فرهنگی، اجتماعی و تربیتی به آیین‌نامه و اصلاحات جزئی در سایر مواد مورد بازنگری قرار گرفته است.

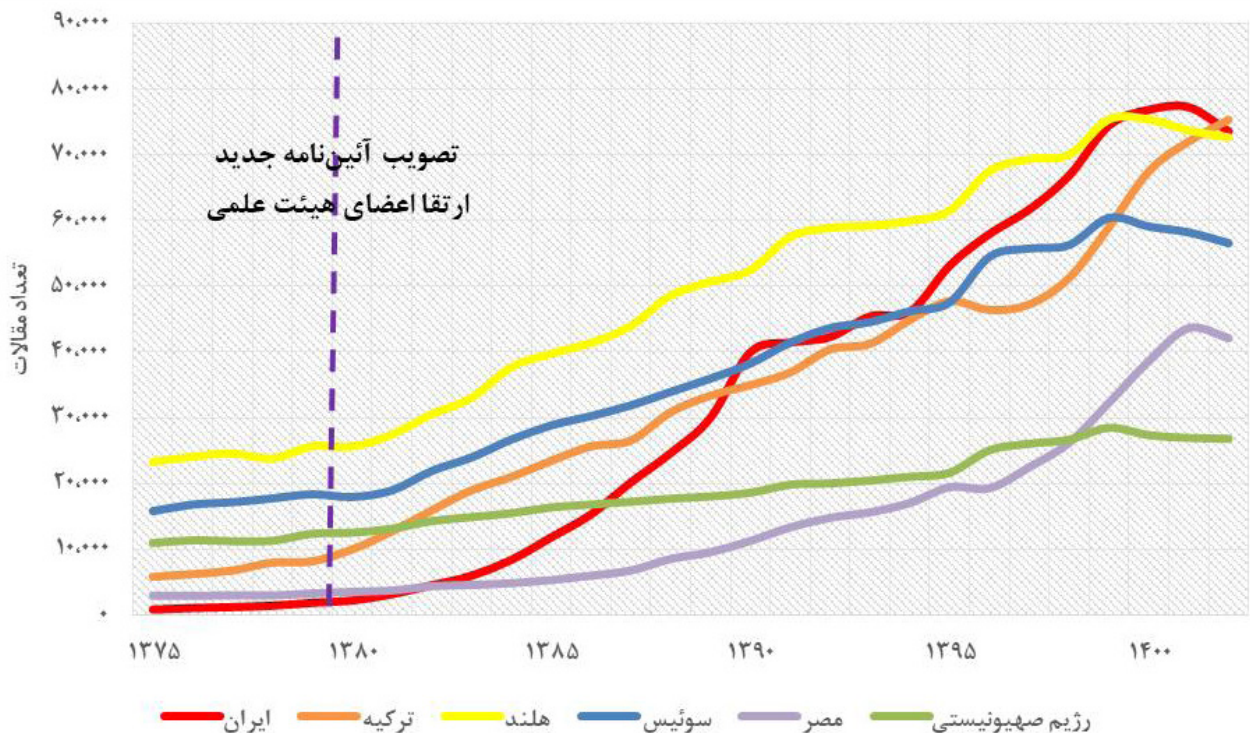
به‌طور خلاصه در یک دسته‌بندی کلی آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور را از نظر تاریخی می‌توان به سه دسته آیین‌نامه‌های مصوب پیش از سال ۱۳۸۰، آیین‌نامه سال ۱۳۸۰ و آیین‌نامه‌های پس از آن تقسیم‌بندی کرد. آیین‌نامه‌های پیش از سال ۱۳۸۰ عمدتاً غیر متمرکز و مبتنی بر ارزیابی خبرگانی و طیف متنوعی از صلاحیت‌های آموزشی و پژوهشی بودند. آیین‌نامه سال ۱۳۸۰ را می‌توان اولین آیین‌نامه متمرکز مؤسسات آموزش عالی کشور قلمداد کرد که با تغییر ریل از ارزیابی‌های کیفی همتابان، ارتقای اساتید دانشگاه‌ها را مبتنی بر شاخص‌های کمی و امتیازات مکتسبه از فعالیت‌های علمی قرار داد. از دیگر ویژگی‌های بارز این آیین‌نامه می‌توان پژوهش‌محور شدن ارتقای اساتید از طریق معرفی مقالات علمی به‌عنوان گلوگاه ارتقای اساتید و کاهش چشمگیر صلاحیت‌های آموزشی در ارتقا نام برد.

به عبارت دیگر، مقالات علمی در این آیین نامه و آیین نامه های بعدی به عنوان یک بند و تویی جایگاهی بسیار تأثیر گذار در ارتقای اعضای هیئت علمی پیدا کرد. آیین نامه های بعدی با معرفی ماده «فرهنگی، اجتماعی و تربیتی» ارزیابی صلاحیت های اسلامی، اخلاقی و فرهنگی را به عنوان گلوگاه دیگری در کنار فعالیت های پژوهشی معرفی کردند.

۲-۲. بررسی شاخص های کمی و کیفی مقالات

بررسی داده های منتشر شده در پایگاه های استنادی معتبر نشانگر تأثیر بسزای تصویب آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در سال ۱۳۸۰ در کنار گفتمان جنبش نرم افزاری مقام معظم رهبری در دهه ۸۰ در جهش انتشارات علمی کشور است. براساس اطلاعات درگاه سایمگو اسناد علمی منتشر شده (نمایه شده در پایگاه اسنادی Scopus) توسط ایران از ۴۵۵۸ مقاله و سند علمی در سال ۱۳۷۵ به ۷۸۱۸۴ مقاله در سال ۱۴۰۰ رسیده است. این اطلاعات نشانگر شتاب بالای تولید اسناد علمی کشور در مقایسه با سایر کشورهای جهان است. به طوری که ایران از جایگاه ۵۴ در سال ۱۳۷۵ به جایگاه ۱۵ در سال ۱۴۰۰ و هم تراز با کشورهایمانند سوئیس و هلند رسیده است. شاید این تصور پیش آید که رشد علمی حاصل شده در این سال ها نتیجه و هم تراز رشد اقتصادی و جمعیتی کشور است. چراکه در اغلب کشورها تولید اسناد علمی با جمعیت پژوهشگران و سرانه تولید ناخالص ملی، همبستگی معناداری دارد. این در حالی است که با وجود کمتر بودن تولید ناخالص ملی (برابری قدرت خرید) ایران نسبت به برخی از کشورهای منطقه مانند ترکیه و مصر، اما براساس تولیدات علمی ایران در سال ۹۹ به ترتیب ۲۵ درصد و ۱۳۰ درصد بیشتر از ترکیه و مصر است. علاوه بر این، تولیدات علمی ایران به میزان تولیدات کشور هلند و ۲۴ درصد بیشتر از سوئیس است که هر دوی این کشورها جزو کشورهای توسعه یافته از نظر اقتصادی قلمداد می شوند. از این رو می توان گفت؛ رشد علمی کشور در ۲۵ سال اخیر بیشتر از نرخ رشد اقتصادی کشور بوده و دارای جهش چشمگیری است.

شکل ۱. نمودار مقایسه تولید اسناد علمی کشورهای مختلف

مأخذ: داده های پایگاه استنادی سایمگو [۱۴].

بررسی الگوی حاکم بر آیین‌نامه ارتقا حاکمی از آن است که چالش برانگیزترین بخش جدول امتیازهای ارتقای علمی، بخش مربوط به پژوهش‌های علمی و فناوری است. این بخش را می‌توان به سه دسته کلی مقالات علمی - پژوهشی، پژوهش‌های مسئله‌محور و راهنمایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دسته‌بندی کرد. نکته حائز اهمیت، در نظر گرفته شدن حداقل امتیاز برای مقالات هم از نظر کیفی و هم از نظر کمی و براساس تعداد مقالات و ضریب تأثیر مجلات است. یعنی اساتید در کنار سایر فعالیت‌های علمی حتماً باید به مقاله‌نویسی نیز اشتغال داشته باشند. این موضوع هر چند قابل دفاع است، اما تکیه بیش از اندازه بر شاخص‌های علم‌سنجی مبتنی بر مقالات علمی - پژوهشی مانع مهمی بر راه استفاده از توان پژوهشی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی در پرداختن به مسائل جامعه و صنعت پدید آورده است.

سیاستگذاران آموزش عالی کشور با کم‌توجهی به تنوع توانمندی‌های اعضای هیئت علمی، تفاوت ذاتی گروه‌های مختلف آموزشی، گستردگی مأموریت‌های زیرنظام‌های مختلف آموزشی عالی یک الگوی واحد و تنها از مجرای انتشار مقالات علمی - پژوهشی معرفی کرده‌اند. علاوه بر این، «کفایت علمی» و دانش‌آموختگی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در آیین‌نامه‌های آموزشی و همچنین وضعیت استخدامی و معیشت اساتید دانشگاه در آیین‌نامه اداری - استخدامی اعضای هیئت علمی، به انتشار مقالات علمی - پژوهشی گره خورده است. این در حالی است که بررسی اسناد برخی از دانشگاه‌های برتر دنیا [۳، ۸] حاکی از وجه تمایز بین احراز شایستگی‌های لازم برای ارتقا و انجام صحیح وظایف و امور محوله اداری - اجرایی است. به عبارت دیگر، در دانشگاه‌های مذکور ارتقای مرتبه عمدتاً براساس بررسی و احراز اثربخشی دستاوردهای پژوهشی و آثار آموزشی - تربیتی متقاضیان بوده و وظایف و تکالیف اداری - اجرایی مانند حضور در مؤسسه و برگزاری کلاس‌های تدریس و پذیرش مسئولیت در کمیته‌های دانشگاهی تأثیر چندانی در فرایندهای ارتقا ندارد.

به‌طور کلی، همان‌طور که مطرح شد آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور از الگوی «کسب حداقل امتیازهای حاصل از انواع درون‌داد و برون‌داد صلاحیت‌های عمومی و فرهنگی، آموزشی - تربیتی، پژوهشی و خدماتی - اجرایی» پیروی کرده و فعالیت‌های مربوط به انجام وظایف ذاتی اعضای هیئت علمی را علاوه بر آیین‌های موظفی و ترفیع در آیین‌نامه ارتقا نیز ارزیابی می‌کند. این در حالی است که در بسیاری از دانشگاه‌های برتر دنیا، اساس ارتقای مرتبه احراز شایستگی‌های اعضای هیئت علمی در حوزه‌های آموزشی - تربیتی، پژوهشی و خدمات مبتنی بر پیامدها و اثربخشی دستاوردها و آثار است.

به بیان دیگر، نظام پژوهش‌های دانشگاهی با جهت‌دهی آیین‌نامه ارتقا از «ثروت عظیم جوانان» دانشگاهی کشور عمدتاً برای انتشار مقالات علمی - پژوهشی استفاده می‌کند. هر چند که پژوهش‌های در مرز دانش و انتشار مقالات علمی برای کشور ضروری است، اما اساساً تولید مقاله نمی‌تواند به تنهایی بازنمای واقعی پیشرفت علمی باشد و با همه ارزشمندی یک گام ابتدایی از سلسله گام‌های پیشرفت علمی به شمار می‌رود [۱۵]. این در حالی است که رهبر معظم انقلاب همواره بر استفاده از ظرفیت اساتید دانشگاه برای پرداختن به مسائل و مشکلات جامعه از طریق پژوهش‌های مسئله‌محور تأکید کرده‌اند؛ ایشان در دیدار نخبگان و استعداد‌های برتر تحصیلی در ۱۴۰۲/۰۷/۲۵ بار دیگر و برای دومین سال متوالی بر ضرورت بازنگری در شروط ارتقای مرتبه علمی اعضای هیئت علمی تأکید کردند و هدف واقعی مقالات و پژوهش‌های علمی را حل مشکلات کشور معرفی نمودند:

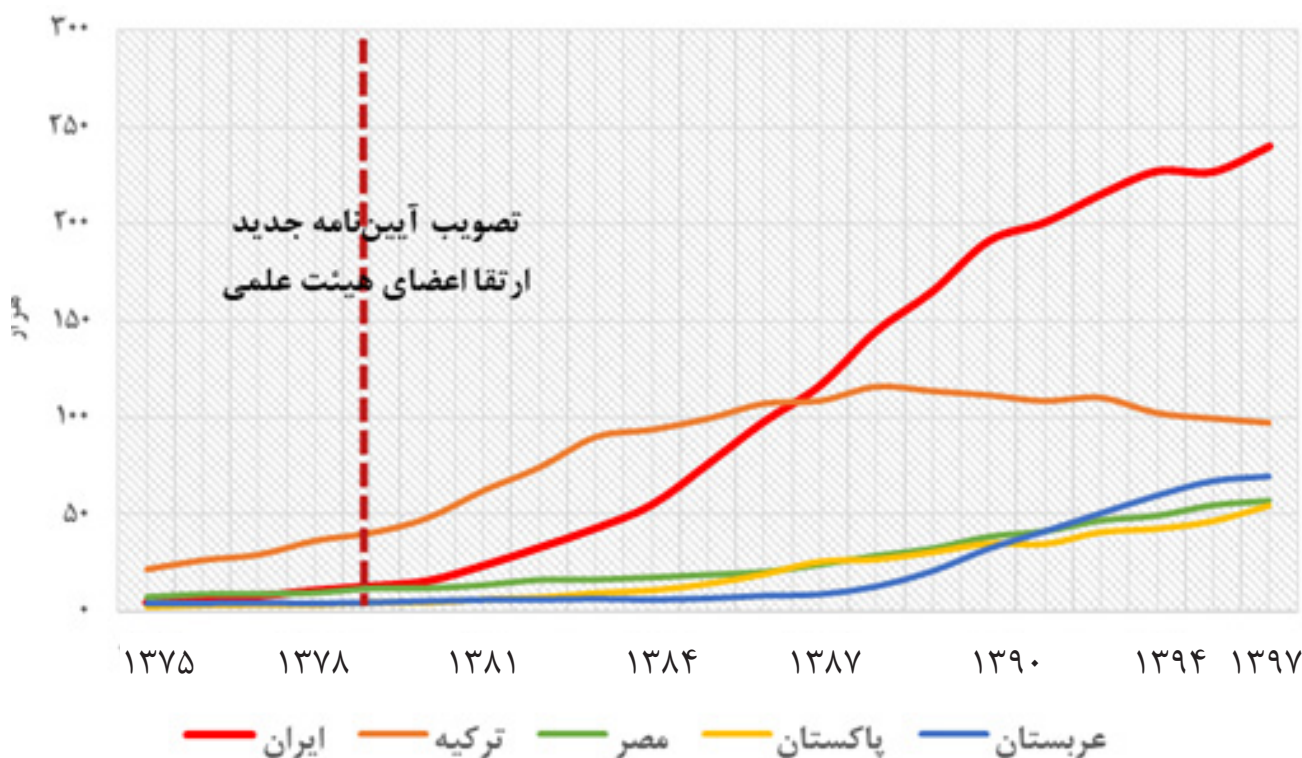
«نکته‌ی بعدی درباره‌ی این شیوه‌ی عملیاتی رایجی است که چند بار هم بنده درباره‌ی آن صحبت کرده‌ام و آن، مسئله‌ی مقالات علمی است. بنده در این زمینه تا حالا دو سه مرتبه بحث کرده‌ام. من تصوّر می‌کردم تذکراتی که قبلاً داده شده کفایت کرده، یعنی کار را درست کرده، [اما] شنیدم این جور نیست. مقاله‌ی علمی را شرط ارتقاء هیئت علمی قرار دادن، به نظر من هیچ منطقی ندارد؛ [...] حضور در مسابقات علمی جهانی لازم است، اما هدف واقعی این است که ما با این مقالات، با این پژوهش علمی، مشکلی از مشکلات کشور را حل کنیم.»

اگرچه رتبه بالای تولید علم کشور مایه شگفتی در سطح جهانی بوده و نشان از ظرفیت بالای پژوهشگران کشور دارد، اما بررسی شاخص‌هایی نظیر خوداستنادی و متوسط سرانه مقالات منتشر شده در مقایسه با کشورهای منطقه، حاکی از کاهش سطح کیفی مقالات کشور است. در ادامه کیفیت مقالات منتشر شده توسط پژوهشگران کشور از نظر شاخص‌های خوداستنادی و نرخ متوسط استنادات بررسی شده است.

۱-۲-۲. افت کیفیت مقالات علمی از منظر خوداستنادی

یکی از شاخص های ارزیابی سطح کیفی پژوهش های صورت گرفته توسط کشورهای مختلف، بررسی نرخ خوداستنادی مقالات منتشر شده توسط آنهاست. نرخ خوداستنادی نشان دهنده تعداد استنادات یک پژوهشگر به مقالات پیشین خود است. هر چند که خوداستنادی می تواند بیانگر جهت دار و مرتبط بودن پژوهش های یک پژوهشگر باشد، اما افزایش بیش از اندازه آن نشانگر افت کیفیت مقالات منتشر شده توسط نویسندگان و عدم اقبال سایر پژوهشگران است.

شکل ۲. نمودار نرخ تجمعی خوداستنادی مقالات نمایه منتشر شده سال های مختلف

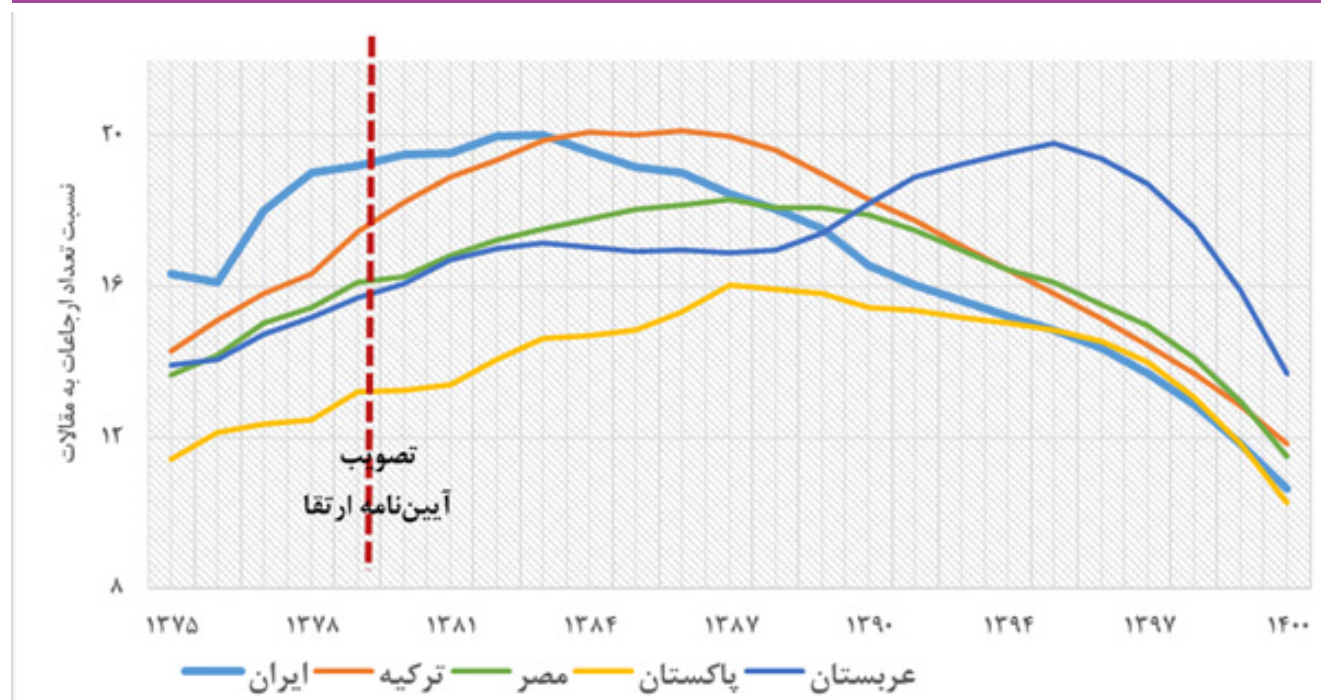
مأخذ: همان.

نمودار ۲ که براساس اطلاعات منتشر شده در گاه استنادی سایمگو استخراج شده است، نرخ تجمعی خوداستنادی ها به مقالات منتشر شده در سال های ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۶ را برای برخی از کشورهای منطقه نشان می دهد. برای نمونه پژوهشگران کشور نزدیک به ۲۴۰ هزار بار به مقالاتی که خودشان در سال ۹۶ منتشر کرده اند، ارجاع داده اند. با توجه به تعداد مقالات ایرانی منتشر شده در این سال که نزدیک به ۶۰ هزار سند علمی است، به طور متوسط هر نویسنده ایرانی ۴ بار به مقالات نوشته شده خود در سال ۹۶ استناد کرده است. از طرفی مقایسه این رقم با نرخ سرانه استنادات مقالات ایرانی در سال ۹۶ که نزدیک به ۱۴.۵ ارجاع می باشد، حاکی از آن است که به طور متوسط ۳۰ درصد استنادات به مقاله های منتشر شده توسط پژوهشگران ایرانی توسط خودشان صورت می گیرد. این موضوع زمانی جالب توجه می شود که وضعیت ایران با کشورهای مشابه از نظر انتشار مقالات علمی مانند ترکیه مقایسه شود. همان گونه که از نمودار ۲ مشخص است؛ شکافی ۲.۵ برابری در نرخ خوداستنادی های مقالات منتشر شده ایران و ترکیه در سال های اخیر شکل گرفته است. این در حالی است که بین سال های ۸۹ تا ۹۵ این دو کشور از نظر تعداد مقالات وضعیت تقریباً مشابهی داشتند، اما در پنج سال گذشته با افزایش تعداد مقالات منتشر شده ایرانی فاصله ۱.۵ برابری در تعداد مقالات منتشر شده دو کشور به وجود آمده است. به عبارت دیگر، گرچه کشور از نظر کمیت مقالات منتشر شده توانسته است با اختلاف ۲۰ هزار مقاله در سال، ترکیه را پشت سر بگذارد، اما این امر به بهای افت کیفیت اسناد علمی ایرانی از نظر شاخص خوداستنادی تمام شده است.

۲-۲-۲. افت کیفیت مقالات علمی از منظر متوسط استنادات

یکی دیگر از شاخص‌های بررسی کیفی تولید علم کشور، سرانه ارجاع تجمعی مقالات است. نمودار ۳ که از اطلاعات درگاه سایمگو استخراج شده است، سرانه ارجاع تجمعی مقالات برخی از کشورهای منطقه را در دو دهه گذشته نشان می‌دهد. شاخص سرانه ارجاع تجمعی نشان‌دهنده مجموع میزان ارجاعات (استنادات) صورت پذیرفته به مقالات منتشر شده از سال ۱۳۷۵ است. این نمودار نشان می‌دهد که هرچه سال‌های بیشتری از تصویب آیین‌نامه ارتقای اساتید فاصله می‌گیریم، کیفیت مقالات منتشر شده ایرانی نسبت به کشورهای منطقه افت شدیدتری پیدا می‌کند. چراکه شاخص سرانه ارجاع تجمعی نشان‌دهنده اقبال سایر پژوهشگران به پژوهش‌های منتشر شده است که منجر به استناد می‌شود. عدم استناد به یک مقاله نشان‌دهنده عدم توجه به نتایج منتشر شده در آن است. نمودار ۳ نشان می‌دهد که انتخاب سیاست ارتقای علمی مبتنی بر تولید مقاله هر چند که منجر به جهش تولید علم کشور شده است، اما به همان میزان منجر به کاهش کیفیت اسناد علمی تولید شده است. اساتید و کارشناسان همواره خطر کاهش کیفیت مقالات را به‌عنوان یکی از عوارض انتخاب سیاست ارتقای مقاله‌محور هشدار داده‌اند. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیز برای پیشگیری از این موضوع با درجه‌بندی مقالات براساس اعتبار مجلاتی که آنها را منتشر می‌نمایند، سعی در ارتقای کیفیت مقالات داشته است، اما نمودار ۳ نشان می‌دهد؛ به‌رغم این نوع درجه‌بندی‌ها کیفیت مقالات منتشر شده ایرانی در مجلات بین‌المللی به‌طور متوسط با افت کیفیت روبه‌رو بوده است.

شکل ۳. نمودار نسبت تجمعی تعداد ارجاع به تعداد اسناد علمی

مأخذ: همان.

به‌عنوان نمونه، در سال ۱۳۷۹ (سال تصویب آیین‌نامه ارتقا) سرانه ارجاع تجمعی مقالات ایران بیشتر از کشورهای پاکستان، مصر و ترکیه و عربستان بوده، اما کشور در سال ۱۳۹۷ از نظر شاخص ارجاعات تجمعی از تمامی کشورهای ذکر شده منطقه عقب‌مانده است.

۲-۳. کم توجهی به سطح بلوغ دانشگاه های کشور

بررسی اطلاعات سامانه علم سنجی وزارت علوم (میفا) و درگاه سایمگو حاکی از آن است که پانزده دانشگاه سطح یک کشور بیش از ۵۰ درصد اسناد علمی نمایه شده در پایگاه اسنادی اسکوپوس را منتشر کرده اند. دانشگاه های تهران، تربیت مدرس، امیر کبیر، شریف، علم و صنعت، شیراز، فردوسی مشهد، تبریز، صنعتی اصفهان، شهید بهشتی، خواجه نصیرالدین طوسی، اصفهان، گیلان و شهید چمران اهواز، پانزده دانشگاهی هستند که بیشترین تأثیر را در رتبه تولید علم کشور در دو دهه گذشته داشته اند. این دانشگاه ها با داشتن ۱۰۶۲۸ عضو هیئت علمی میزبان نزدیک به ۱۰ درصد از اساتید کشور هستند. همچنین حدود ۸ درصد از دانشجویان کشور یعنی ۲۰۵۶۷۹ دانشجو در این پانزده دانشگاه مشغول به تحصیل هستند. این در حالی است که بیش از ۵۷ درصد از نویسندگان مقالات علمی - پژوهشی نمایه شده در پایگاه اسنادی اسکوپوس در دانشگاه های سطح یک کشور مشغول به پژوهش بوده اند. به عبارت دیگر، از بین ۲۲۹۰ دانشگاه و مؤسسه آموزش عالی تنها ۱۵ دانشگاه سطح یک کشور پیشران پژوهش های علمی منتهی به انتشار مقالات علمی - پژوهشی هستند.

جدول ۳. مقالات نمایه شده در پایگاه اسنادی اسکوپوس

کل کشور	سایر مؤسسات آموزش عالی ذیل وزارت علوم		دانشگاه های سطح یک		شاخص ارزیابی
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۷۳۳۰۸۰	۳۵.۷۵	۲۶۲۰۸۷	۵۰.۲۴	۳۶۸۳۱۰	تعداد مقالات نمایه شده
۸۶۸۸۹	۱۸.۵۴	۱۶۱۱۱	۱۰.۴۳	۹۰۶۳	تعداد اعضای هیئت علمی
۱۹۲۱۸۹	۴۲.۸۱	۸۲۲۹۵	۵۷.۱۸	۱۰۹۸۹۴	تعداد نویسندگان ^۱
۳۱۷۳۷۷۹	۳۰.۱۸	۹۵۷۹۴۷	۷.۹۲	۲۵۱۳۷۲	تعداد دانشجویان در حال تحصیل

مأخذ: یافته های پژوهش مستخرج از سامانه میفا وزارت علوم [۱۶]، درگاه سایمگو [۱۴]، مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی [۱۷].

بنابر اطلاعات جدول ۳ بیش از نیمی از مقالات علمی کشور مان توسط پژوهشگران دانشگاه های سطح یک منتشر شده اند. به عبارت دیگر، تعداد معدودی از دانشگاه ها و پژوهشگاه های کشور در گسترش مرزهای دانش عملکرد مناسبی داشته اند و در رشته های مختلف علمی میزبان دانشمندان برجسته کشور نیز می باشند. در نقطه مقابل بخش عمده ای از دانشگاه ها و پژوهشگاه های کشور، به گواه آمار، در زمینه انتشار یافته های علمی عملکرد ضعیفی داشته اند. این امر ممکن است به علت کمبود امکانات یا جدیدالتأسیس بودن این مؤسسات در مقایسه با دانشگاه های سطح یک کشور باشد. در واقع پژوهش های مرز دانشی به همان میزان که نقطه قوت برخی از مؤسسات آموزش عالی است، نقطه ضعف بسیاری دیگر از دانشگاه ها و پژوهشگاه های کشور می باشد. این نقطه ضعف به دلیل عدم تناسب در توانمندی های مؤسسات مختلف آموزش عالی و انتظارات از آنهاست و دانشگاه های سطح دو و سه کشور نیازمند زمان برای رسیدن به بلوغ آموزشی و گذار به دانشگاه نسل پژوهش محور هستند. در واقع با توجه به امکانات و شرایط موجود مؤسسات مختلف، در انتخاب هدف پژوهش های مرز دانش برای تمام دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی کشور می توان تردید کرد. به عبارت دیگر، اختلال در هدف گذاری مؤسسات آموزش عالی و ارزیابی عملکرد تمام اعضای هیئت علمی کشور مبتنی بر انتشار مقالات علمی - پژوهشی، نه تنها کمک چندانی به پژوهش های مرز دانش در این دانشگاه ها نداشته، بلکه مانع استفاده از توانایی های آموزشی - پژوهشی دانشگاه ها و مراکز مختلف پژوهشی کشور بر حل مشکلات جامعه شده است. علاوه بر این، پافشاری بر تولید مقالات علمی - پژوهشی در پاره ای از موارد به تولید مقالات بی کیفیت و یا بعضاً تقلب های علمی منجر می شود.

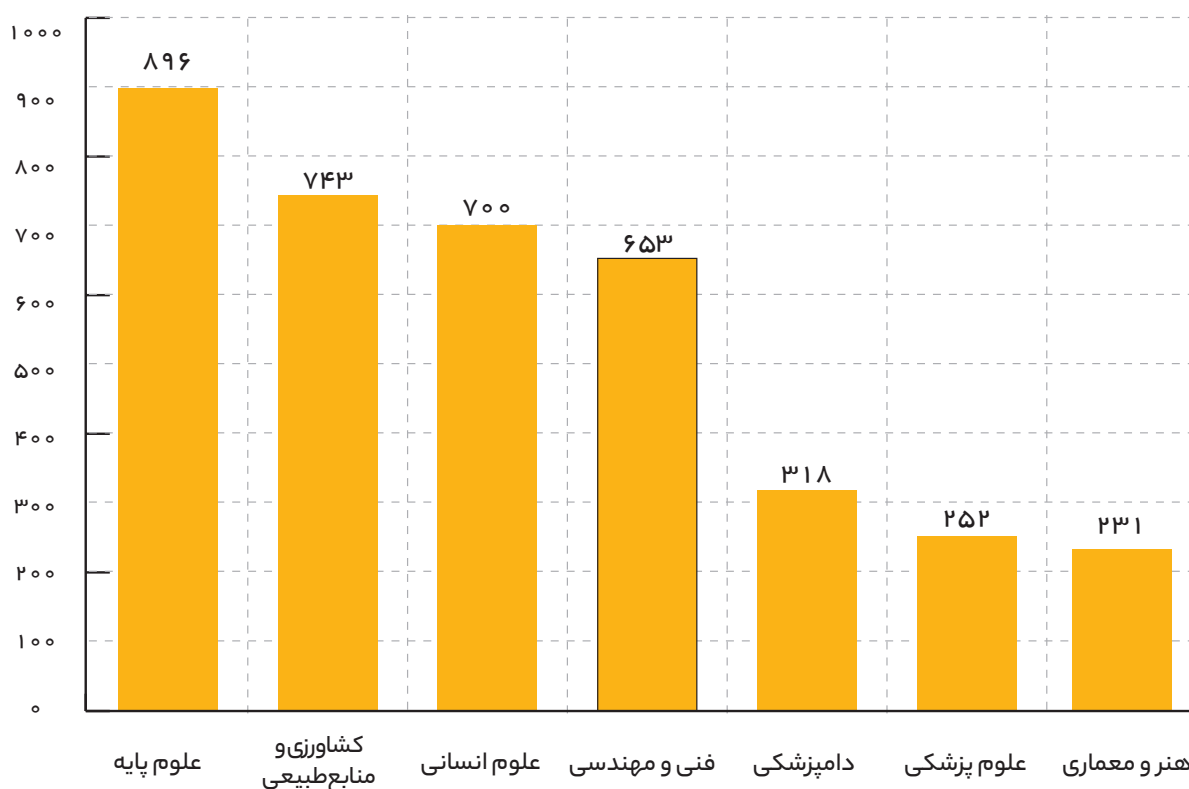
۱. به علت در دسترس نبودن اطلاعات مربوط به تعداد نویسندگان مقالات کل کشور، تعداد کل نویسندگان مؤسسات آموزش عالی، ذیل وزارت علوم استفاده شده است.

۴-۲. کم توجهی به تفاوت گروه‌های آموزشی در آیین‌نامه ارتقای اساتید

سامانه علم‌سنجی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، اطلاعات مربوط به مقالات نمایه شده اعضای هیئت علمی مؤسسات آموزش عالی ذیل وزارت علوم را براساس پایگاه اسنادی گوگل اسکالر، اسکوپوس و پابلونز منتشر می‌نماید. براساس اطلاعات این سامانه، میانگین تعداد مقالات ۲۰ استاد گروه‌های مختلف آموزشی اختلاف ۳.۹ برابری دارند. با توجه به نمودار ۴ تعداد مقالات ۲۰ استاد گروه آموزشی کشاورزی و منابع طبیعی بیش از ۲ برابر مقالات ۲۰ استاد پر استناد گروه دام‌پزشکی است. جالب توجه است که تعداد مقالات گروه آموزشی علوم پایه ۳۷ درصد بیشتر از مقالات ۲۰ استاد گروه آموزشی فنی و مهندسی و همچنین به تنهایی بیش از مجموع مقالات اساتید گروه‌های علوم پزشکی، دام‌پزشکی و هنر و معماری است.

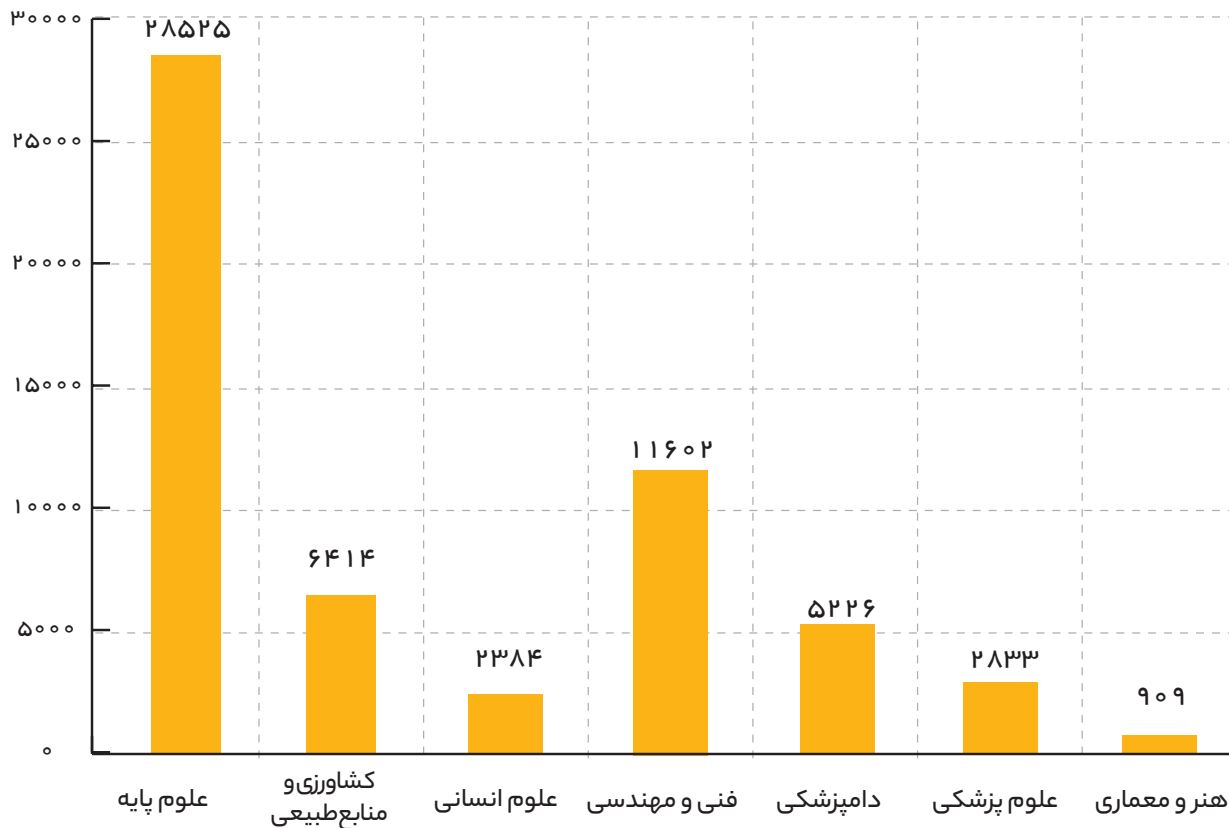
شکل ۴. نمودار میانگین تعداد مقالات ۲۰ استاد با بیشترین تعداد مقالات در گروه‌های تحصیلی مختلف

مأخذ: یافته‌های پژوهش مستخرج از سامانه علم‌سنجی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری [۱۶].

براساس اطلاعات سامانه علم‌سنجی وزارت علوم علاوه بر اختلاف در تعداد مقالات منتشر شده، بررسی میانگین استنادات مقالات منتشر شده توسط ۲۰ استاد با بیشترین تعداد مقاله، حاکی از وجود اختلاف فاحش بین استنادات گروه‌های مختلف آموزشی است. با توجه به نمودار ۵ میانگین استنادات اساتید گروه آموزشی علوم پایه به تنهایی بیش از مجموع استنادات اساتید سایر گروه‌های آموزشی است؛ در حالی که با توجه به نمودار ۴ اساتید گروه علوم پایه در مجموع کمتر از یک سوم مقالات را منتشر کرده‌اند. در نمونه دیگر، گروه آموزشی کشاورزی و منابع طبیعی از نظر تعداد مقالات منتشر شده با اساتید گروه فنی و مهندسی وضعیت مشابهی دارند. این در حالی است که براساس نمودار ۵ استنادات اساتید گروه فنی و مهندسی نزدیک ۲ برابر استنادات گروه کشاورزی است. به عبارت دیگر، نه تنها بین تعداد مقالات گروه‌های مختلف تحصیلی ارتباط معناداری وجود ندارد، بلکه بین تعداد مقالات و مجموع استنادات مقالات اساتید گروه‌های مختلف نیز رابطه معناداری وجود ندارد.

شکل ۵. نمودار میانگین استنادات ۲۰ استاد با بیشترین تعداد مقالات در گروه های تحصیلی مختلف

مأخذ: همان.

بر اساس آخرین نسخه از آیین نامه ارتقای مرتبه علمی که در سال ۱۳۹۴ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است، اعضای هیئت علمی تمامی گروه های آموزشی دانشگاه ها و پژوهشگاه های ذیل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موظف به کسب امتیاز مشخصی بر اساس تعداد مقالات منتشر شده هستند. این در حالی است که گروه های مختلف آموزشی از نظر زمان لازم برای انجام پژوهش های با کیفیت منجر به انتشار مقالات علمی، به عنوان یکی از مهم ترین شاخص های پژوهش در آیین نامه مذکور، تفاوت های محسوسی باهم دارند. آیین نامه ارتقای مرتبه علمی برای رشته ها و گروه های تحصیلی مختلف، یک الگوی واحد ارائه کرده و شاخص های پژوهشی و آموزشی مورد انتظار از تمامی اعضای هیئت علمی دانشگاه های کشور با رشته های مختلف به صورت یکسان است. این امر باعث شده برای رعایت شرایط برخی رشته ها، انتظارات از رشته های دیگر پایین بیاید و یا انتظارات سنگین از برخی رشته ها به وجود آید؛ در حالی که قادر به تحقق آن نیستند. به همین دلایل، در تبصره «۱» ذیل بند «الف» ماده (۹۷) قانون برنامه هفتم پیشرفت، وزارتخانه های علوم و بهداشت مکلف شده اند ظرف یک سال از لازم الاجرا شدن قانون با هدف اصلاح مأموریت ها و تناسب بین نیازها و ظرفیت های علمی هر یک از زیر نظام های آموزش عالی، آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی را متناسب با مأموریت گزایی، مسئله محوری و برنامه محوری هر یک از زیر نظام های آموزش عالی دولتی و غیردولتی و بر حسب گروه های علمی (حسب ضرورت) و ماهیت رشته را به نحوی اصلاح و به تصویب مراجع ذیصلاح برسانند که از ابتدای سال دوم برنامه هر یک از این مراکز و گروه های علمی از آیین نامه ترفیع و ارتقای خاص خود تبعیت کنند.

۵-۲. کم توجهی به مأموریت‌گرایی مؤسسات پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی

پژوهشگاه‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی به منظور پاسخ‌گویی نیازهای پژوهشی، تعمیق دانش و گره‌گشایی از مسائل حوزه مأموریت‌های دستگاه مربوطه تأسیس شده‌اند. نظام انگیزشی ارزیابی عملکرد پژوهشگران این نوع پژوهشگاه تأثیر بسزایی در کارکرد پژوهشگاه‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی دارد. پژوهشگاه نیرو، پژوهشگاه صنعت نفت، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی (تات)، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، پژوهشگاه پولی و بانکی، پژوهشکده بیمه، پژوهشکده آمار از جمله مؤسسات پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی هستند که با تأیید شورای عالی اداری به فعالیت خود ذیل دستگاه‌های اجرایی ادامه دادند. عملکرد پژوهشگران این پژوهشگاه‌ها مبتنی بر آیین‌نامه ارتقای مرتبه علمی که آخرین نسخه آن سال ۱۳۹۴ تصویب شده است، ارزیابی می‌شود. در واقع مطابق متن آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، این آیین‌نامه برای کلیه مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری دولتی و غیردولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های اجرایی و نهادهای عمومی کشور لازم‌الاجراست. در این آیین‌نامه، اعضای هیئت علمی نیز خود به دو گروه آموزشی - پژوهشی و پژوهشی تقسیم می‌شوند. همچنین برای مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری تحت نظر وزارت بهداشت، جداول حداقل امتیازهای جداگانه‌ای تعریف شده است. مطابق این آیین‌نامه، اعضای هیئت علمی مؤسسات پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی برای ارتقای مرتبه علمی همچون سایر اعضای هیئت علمی پژوهشی کشور نیازمند کسب حداقل امتیازهایی مطابق جدول ۴ هستند.

با توجه به اطلاعات جدول ۴ اعضای هیئت علمی مؤسسات پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی همچون پژوهشگاه نیرو، صنعت نفت و تات علاوه بر کسب حداقل ۱۰ امتیاز از فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی و اجتماعی و حداقل ۱۰ امتیاز از فعالیت‌های علمی و اجرایی برای ارتقا به مراتب دانشجویی و استادی به ترتیب ملزم به کسب حداقل ۵۵ امتیاز و ۸۰ امتیاز از فعالیت‌های پژوهشی و فناوری هستند. همچنین به ترتیب حداقل ۴۰ امتیاز و حداقل ۶۰ امتیاز از فعالیت‌های پژوهشی باید از بند مربوط به انتشار مقالات علمی - پژوهشی کسب شود. به عبارت دیگر، یک هیئت علمی - پژوهشی در پژوهشگاه‌هایی همچون نیرو، صنعت نفت و تات به جای پرداختن به مسائل و نیازهای دستگاه وابسته، حداقل بیش از ۵۰ درصد فعالیت‌های پژوهشی خود را باید صرف انتشار مقالات علمی - پژوهشی نماید تا بتواند به مراتب بالاتر علمی ارتقا یابد.

جدول ۴. حداقل امتیازهای لازم برای ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی پژوهشی مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری

ماده یا بند	ارتقا به مرتبه	دانشیاری	استادی
ماده (۱) (فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی و اجتماعی)	۱۰	۱۰	۱۰
بند (۱-۳) (تخصیص اوقات موظف به امر پژوهش)	۵	۵	۵
بند (۲-۳) (مقاله علمی - پژوهشی)	۴۰	۶۰	۶۰
بند (۱۰-۳) (گزارش‌های علمی پروژه‌ها و طرح‌های پژوهشی)	۱۰	۱۵	۱۵
مجموع بندهای (۲-۳، ۳-۹، ۳-۹) (اکتشاف، اختراع، دستیابی به فناوری / دانش فنی منجر به تولید و تجاری‌سازی محصول)، (۱۰-۳، ۱۳-۳) (تصنیف، تألیف، تصحیح و ترجمه کتاب)، (۱۵-۳) (کرسی نظریه‌پردازی)	۵۵	۸۰	۸۰
ماده (۳) (فعالیت پژوهشی و فناوری)	۷۵	۸۵	۸۵
بند (۱-۴) (حضور فعال و تمام وقت)	۵	۵	۵
ماده (۴) (فعالیت‌های علمی و اجرایی)	۱۰	۱۰	۱۰
مجموع	۱۲۰	۱۳۰	۱۳۰

مأخذ: آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی [۱۸].

انتخاب سیاست‌های مبتنی بر شمارش انتشار مقالات برای ارزیابی عملکرد اعضای هیئت علمی پژوهشگاه‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی کمک چندانی به «فراهم نمودن زمینه به کارگیری نتایج در جهت دستیابی به اهداف و رفع نیازهای دستگاه و اجرای پروژه‌های مورد نیاز» نمی‌کند. به بیان دیگر، اختصاص حداقل امتیاز برای فعالیت‌های منتهی به انتشار مقالات علمی - پژوهشی هر چند می‌تواند سیاستی کارساز برای ارتقای تولید علم و ترویج فرهنگ انتشار یافته‌های علمی برای پژوهشگاه‌ها و دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم و بهداشت باشد، اما در مورد پژوهشگاه‌های وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی ضروری است شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان یکی از ارکان اصلی جهت‌دهی به نظام انگیزشی پژوهش‌های کشور با انتخاب معیارهای مسئله‌محوری متناسب با نیازهای دستگاه‌های اجرایی کشور زمینه استفاده از ظرفیت پژوهشی اعضای هیئت علمی این دستگاه‌ها را برای برطرف کردن نیازهای آنها فراهم نماید.

۳. شاخص‌سناسایی پژوهش‌های تقاضا محور، نیاز محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای

یکی از موانع عمده تنوع بخشی به مسیرهای ارتقای مرتبه و متناسب‌سازی آن با تفاوت توانمندی‌های اعضای هیئت علمی و مأموریت‌های زیرنظام‌های آموزشی عالی، تمرکز آیین‌نامه ارتقا بر شاخص‌های علم‌سنجی مبتنی بر مقاله و نداشتن شاخص‌های متقن برای پژوهش‌های مسئله‌محور است. اغلب دانشگاه‌های دارای هیئت‌های ممیزه مستقل در سطح کشور، با استفاده از ظرفیت ماده (۵) آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مصوب ۱۳۹۴ حداقل امتیاز لازم برای بند «۱-۳» آیین‌نامه ارتقا (امتیاز مقالات علمی - پژوهشی) را دست کم به میزان ۳۰ امتیاز و در برخی از دانشگاه‌های سطح یک تا ۲ برابر علاوه بر حداقل امتیازهای جدول «۱-۶» آیین‌نامه افزایش داده‌اند؛ برای اصلاح وضع موجود و فراهم کردن امکان ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مسئله‌محور، شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت علوم باید دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری را موظف نمایند که در بررسی تقاضای ارتقا به مراتب دانشجویی و استادی اعضای هیئت علمی، امکان جایگزینی مابه‌التفاوت امتیاز مربوط به ضوابط و مقررات خاص مؤسسه موضوع ماده (۵) آیین‌نامه ارتقا را با امتیاز پژوهش‌های مسئله‌محور فراهم نمایند.

به عبارت دیگر، با ایجاد یک تبصره در آیین‌نامه ارتقا می‌توان مسیری را فراهم کرد تا اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها بعد از کسب امتیازات تعیین شده توسط آیین‌نامه مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، مزاد امتیازات مطالبه شده توسط دانشگاه‌ها را از دو مسیر و با انتخاب خود کسب نمایند. مسیر نخست از طریق کسب امتیاز مورد نیاز دانشگاه با مقالات علمی - پژوهشی و مسیر دوم کسب امتیاز از طریق فعالیت‌های پژوهشی مسئله‌محور با استفاده از شاخص‌های مسئله‌محور نظیر قراردادهای پژوهشی، ثبت و فروش حق اختراع، تولید و فروش کالاها و خدمات دانش بنیان است. نکته حائز اهمیت در این تبصره، ایجاد انگیزه برای اساتید علاقه‌مند به فعالیت در حوزه‌های پژوهشی مسئله‌محور است که حداقل پیش‌نیازهای پژوهشی مورد انتظار شورا را نیز احراز کرده‌اند و توان پژوهشی خود را معطوف به حوزه مورد علاقه و مورد نیازهای کشور کرده‌اند. از طرفی محدودیتی برای جریان فعلی اساتید دانشگاه به منظور کسب امتیازات لازم برای ارتقای مرتبه علمی ایجاد نخواهد شد.

به رسمیت شناخته شدن این شاخص‌ها در آیین‌نامه ارتقا زمینه تأیید پرونده اعضای هیئت علمی در کمیسیون‌های تخصصی به منظور ارسال به صحن هیئت‌های ممیزه را فراهم خواهد کرد. اصلاح ترکیب موجود در هیئت‌های ممیزه دانشگاه‌ها که منجر به تمرکز بر مقالات علمی و بی‌توجهی به پژوهش‌های مسئله‌محور در آرای ایشان شده، برای تکمیل این فرایند و اصلاح کامل فرایندهای ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی گامی ضروری و مهم است. برای این منظور به کارگیری تعدادی از اساتید دارای سابقه ارتباط مؤثر با صنعت و جامعه در ترکیب هیئت‌های ممیزه در دانشگاه‌ها، گام نهایی اصلاح وضع موجود و رفع موانع ارتقا اساتید مسئله‌محور باشد.

به طور کلی، شاخص مسئله‌محوری را در دو سطح مختلف و بر اساس اهمیت و نحوه صحت‌سنجی می‌توان دسته‌بندی کرد [۱]. در جدول ۵ مؤلفه‌های سطح یک شاخص مسئله‌محور که مبتنی بر تجاری‌سازی و کاربردی‌سازی دانش و اغلب از جنس فناوری و نوآوری هستند با ذکر نحوه شاخص ارزیابی و نحوه صحت‌سنجی آمده است. مواردی نظیر سیاست پژوهشی و مشارکت در سیاست‌گذاری و حل مشکلات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی و بخش خصوصی که بعضاً ممکن است در قالب تولید محصول و توسعه فناوری نگرند را می‌توان از طریق قراردادهای پژوهشی و یا تأییدیه بالاترین مقام اجرایی دستگاه متبوع برای موارد مشارکت در حل مشکلات ملی و منطقه‌ای شناسایی و ارزیابی کرد.

جدول ۵. مؤلفه‌های سطح یک شاخص مسئله‌محور

عنوان	شاخص ارزیابی	نحوه صحت‌سنجی	ملاحظه
قراردادهای پژوهشی	براساس حجم قرارداد	وصول حق السهم مؤسسه	امتیاز بیشتر برای قراردادهای بخش خصوصی
کالا و خدمات دانش‌بنیان	براساس سطح فناوری، نوع شرکت و میزان فروش	<ul style="list-style-type: none"> ● معافیت مالیاتی تحقق‌یافته (اعتبار مالیاتی) ● یا مالیات بر ارزش افزوده ● یا تأییدیه معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان 	امتیاز ویژه برای محصولات دارای تأییدیه «بار اول»
حق اختراع	براساس حجم قرارداد	<ul style="list-style-type: none"> ● انتقال مالکیت در اداره ثبت اختراعات برای اختراعات داخلی ● اختراعات گزنت شده US Patent 	وصول منافع حاصل از انتقال توسط دانشگاه

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

همچنین از طریق مؤلفه‌های جدول ۶ می‌توان زمینه لازم برای انباشت دانش در حوزه موضوعات اولویت‌دار منطقه‌ای و ملی را فراهم کرد. با توجه به نحوه صحت‌سنجی این پژوهش‌ها، مؤلفه‌های سطح دو نسبت به مؤلفه‌های سطح یک از درجه اهمیت (و امتیاز) کمتری برخوردار هستند.

جدول ۶. مؤلفه‌های سطح دو شاخص مسئله‌محوری

عنوان	نحوه صحت‌سنجی	ملاحظه
پژوهش‌های اولویت‌دار منطقه‌ای	با تأیید شورای پژوهش و فناوری استان‌ها	توجه به عدم تعیین اولویت‌های متعدد
پژوهش‌های با موضوعات فناوری آینده‌دار	با تأیید شورای راهبری فناوری‌ها و تولیدات دانش‌بنیان	
پژوهش‌های با حوزه‌های علوم اولویت‌دار	با تأیید شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری	

مأخذ: همان.

ویژگی بارز شاخص‌های ذکر شده اتصال آنها به زیرساخت‌های موجود در کشور برای اعتبارسنجی برون‌دادهای پژوهشی است که مورد اقبال نظام ملی نوآوری نیز می‌باشد. ایجاد شاخص‌های مشابه که اعتماد اعضای هیئت علمی و مدیران نظام ملی نوآوری را در پی داشته باشد، می‌تواند منجر به ابزارهایی برای سنجش پژوهش‌های مسئله‌محور و اعتماد به عمق پژوهش‌های صورت گرفته و در نتیجه قرارگیری آنها در شاخص‌های سنجش پژوهشی کشور مانند آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها گردد. استفاده از این شاخص‌ها در راستای تقویت نظام‌های ارزیابی داخلی بوده و نیازمند همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط در نظام ملی نوآوری برای به رسمیت شناختن این برون‌دادها در نظام پژوهشی کشور و استفاده از این شاخص‌ها برای شناسایی برون‌دادهای پژوهشی مسئله‌محور هستند.

پیش‌بینی می‌شود در صورت اجرایی شدن این پیشنهاد، سالیانه حدود ۳ تا ۱۲ هزار میلیارد تومان به درآمد تباط با جامعه و صنعت دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های کشور افزوده شود. برای سادگی محاسبات هر ۱۴۵ میلیون تومان (نصاب معاملاتی کوچک ابلاغی هیئت وزیران در ۱۴۰۲/۰۳/۲۱) ارزش تجاری‌سازی و یا رقم قرارداد جذب شده اعضای هیئت علمی معادل یک امتیاز در آیین‌نامه ارتقا گرفته‌ایم. اگر تنها ۲۵٪ اعضای هیئت علمی گروه‌های فنی و مهندسی کشور از طریق پژوهش‌های مسئله‌محور و در عرض پنج سال توقف (به‌طور متوسط ۴ امتیاز مسئله‌محور سالیانه معادل ۵۸۰ میلیون تومان رقم قرارداد جذب شده و یا کالا و خدمت دانش‌بنیان و یا حق اختراع تجاری‌سازی شده) ارتقا مرتبه یابند، با توجه به تعداد حدود ۲۰ هزار نفری اعضای هیئت علمی در گروه تحصیلی فنی و مهندسی، درآمد سالیانه دانشگاه‌های کشور از پژوهش‌های مسئله‌محور به میزان ۲۰۹ هزار میلیارد تومان افزایش خواهد یافت. در صورت در نظر گرفتن ۷۵٪ باقی‌مانده اعضای هیئت علمی گروه فنی و مهندسی به‌عنوان متقاضیان پژوهش‌های مسئله‌محور این رقم تا ۱۱۶ هزار میلیارد تومان افزایش خواهد یافت. مطابق پیش‌بینی صورت گرفته، فراهم کردن امکان ارتقای اعضای هیئت علمی براساس شاخص‌های مسئله‌محور می‌تواند گامی مؤثر برای تحقق هدف‌گذاری جدول «۲۱» ماده «۹۳» برنامه هفتم پیشرفت به‌منظور «افزایش سالیانه ۲۰ درصدی درآمد قراردادهای پژوهشی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها نسبت به سال پایه ۱۴۰۲» باشد.

۴. جمع بندی و چارچوب پیشنهادی اصلاح آیین نامه ارتقای اعضای هیئت علمی

بررسی داده های منتشر شده در پایگاه های استنادی معتبر نشانگر تأثیر بسزای تصویب نخستین نسخه آیین نامه ارتقای مرتبه متمرکز بر فعالیت های پژوهشی در جهش انتشارات علمی کشور است. در این آیین نامه که مصوب سال ۱۳۸۰ است؛ ارتقای مرتبه علمی اساتید دانشگاه منوط به شرط الزامی انتشار مقالات علمی پژوهشی شده بود. افزایش شفافیت فرایندهای ارتقای مرتبه، گذار از نسل دانشگاه های آموزش محور به دانشگاه های پژوهش محور، رسیدن به رتبه ۱۵ دنیا در تولید علم، از جمله نقاط قوت آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی و اصلاحیه های بعدی آن در سال های ۱۳۸۷، ۱۳۸۹، ۱۳۹۴ است. بررسی الگوی حاکم بر آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مصوب ۱۳۹۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی از یک طرف حاکی از در نظر گرفته شدن حداقل امتیاز برای مقالات هم از نظر کیفی و هم از نظر کمی و براساس تعداد مقالات و ضریب تأثیر مجلات و عدم وجود موانع اساسی بر سر راه پژوهش های مسئله محور در اصل آیین نامه است. اما نگرش غالب حاکم بر اعضای هیئت های ممیزه که اغلب از جنس انتشار مقالات علمی - پژوهشی در مجلات خاص هستند، نقش مقالات علمی - پژوهشی ضوابط و مقررات خاص دانشگاه ها که اغلب از جنس انتشار مقالات علمی - پژوهشی در مجلات خاص هستند، نقش مقالات علمی - پژوهشی منتشر شده در مجلات خاص را به ویژه در ارتقای مرتبه اساتید دانشگاه های سطح ۱ کشور بسیار پررنگ کرده است. این موضوع هر چند قابل دفاع است؛ اما تکیه بیش از اندازه بر شاخص های علم سنجی مبتنی بر مقالات علمی - پژوهشی، مانع مهمی بر سر راه استفاده از توان پژوهشی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی در پرداختن به مسائل کشور پدید آورده است [۱].

۴-۱. تنوع بخشی به مسیر های پژوهشی ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در آیین نامه ارتقا

با توجه به بازنگری مجدد آیین نامه توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی، پیشنهاد می شود شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارتین علوم و بهداشت با تدوین جداول حداقل امتیاز های لازم برای ارتقا به تفکیک هر یک از مسیر های «دستاوردهای مؤثر، ماندگار، تحول آفرین یا اقتدار آفرین آموزشی - تربیتی، پژوهشی، فناورانه، هنری و تمدنی (در سطح ملی یا بین المللی)»، «پژوهش های نظری و استنادی» و «پژوهش های نیاز محور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه ای» امکان ارتقا براساس تفاوت توانمندی های اعضای هیئت علمی را فراهم نمایند. جداول پیشنهادی گزارش حاضر در بخش های بعدی آورده شده اند.

۴-۲. متناسب سازی مقررات خاص مؤسسات آموزش عالی با مسیر مسئله محوری در آیین نامه ارتقا

مؤسسات آموزش عالی با استفاده از اختیارات ماده (۵) آیین نامه و با توجه به تفاوت مأموریت های محوله به مؤسسات مختلف، ضوابط و مقررات خاصی برای ارتقای اعضای هیئت علمی خود در نظر گرفته اند. ضوابط مذکور منجر به رقابت علمی بین مؤسسات مختلف برای کسب جایگاه های بالاتر و تولید مقاله در کشور شده است. بنابراین با هدف اختصاص وزن بیشتر به پژوهش های مسئله محور در ماده (۵) آیین نامه، ارتقا، شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارتین علوم و بهداشت می تواند دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری را موظف نمایند که در بررسی تقاضای ارتقا به مراتب دانشجویی و استادی اعضای هیئت علمی با درخواست متقاضی ارتقای مرتبه، مابه التفاوت امتیاز مربوط به ضوابط و مقررات خاص مؤسسه موضوع ماده (۵) آیین نامه ارتقا را با امتیاز پژوهش های مسئله محور جایگزین نمایند. لذا پیشنهاد می شود حکم زیر توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب برسد.

«مؤسسه های دارای هیئت ممیزه مستقل مکلفند با توجه به مأموریت های خود و با رعایت ضوابط و مقررات مندرج در این آیین نامه و رعایت حداقل های تعیین شده، ضوابط و مقررات خاص مؤسسه را در خصوص فعالیت های فرهنگی، آموزشی - تربیتی، پژوهشی و فناوری این آیین نامه به صورت جداگانه برای هر یک از مسیر های ارتقا «تحول آفرین»، «تقاضا محور، نیاز محور و حل مسائل ملی و منطقه ای» و «نظری و استنادی» را با قید تفکیک برای هر یک از گروه های آموزشی پس از تأیید حداقل دوسوم کل اعضای هیئت ممیزه اصلاح کرده و با تأیید هیئت های ممیزه مرکزی وزارتین و ابلاغ آن توسط مقام مسئول در وزارتین به اجرا در آورند.

تبصره: ضوابط و مقررات خاص مؤسسه در مسیر ارتقا «پژوهش های تقاضا محور، نیاز محور و حل مسائل ملی و منطقه ای» این آیین نامه، محدود به بندهای طرح های پژوهشی و فناوری، تولید دانش فنی، تجاری سازی محصول و فرایند و اثر بدیع است. مؤسسه موظف است در بررسی تقاضای ارتقا به مراتب دانشجویی و استادی به منظور حمایت از ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در مسیر مذکور، با درخواست متقاضی امکان کسب

امتیاز بندهای «۸، ۹ و ۱۰» ذیل ماده پژوهشی و فناوری برای جایگزینی ضوابط و مقررات خاص مؤسسه اعم از بند «۱» ماده (۳) فراهم نماید.»

۳-۴. تکمیل ترکیب هیئت‌های ممیزه با عضویت اساتید مسئله‌محور توسط وزارتین علوم و بهداشت

هیئت‌های ممیزه دانشگاه‌ها اغلب متشکل از اساتید دانشگاه بر جسته در حوزه تولید علم هستند. چنین ترکیبی از اعضای هیئت علمی که نقش بسزایی در تولید علم داشته‌اند، علاوه بر رشد تولید علم موجب رقابت دانشگاه‌ها در انتشار مقالات علمی شده است. به دلیل چینش اعضای هیئت‌های ممیزه و نقش مقالات علمی در دیدگاه اعضای حاضر در هیئت‌های مذکور، ممکن است برخی از اساتید توانمند در حل مسائل کشور موفق به کسب رأی موافق از هیئت‌های ممیزه برای ارتقا نشوند. برای بهبود چالش ذکر شده پیشنهاد می‌شود وزارتین علوم و بهداشت تبصره زیر به منظور اصلاح ترکیب اعضای هیئت ممیزه و فراهم کردن امکان ارتقای اساتید مسئله‌محور ذیل «ماده (۵) دستورالعمل طرز تشکیل هیئت ممیزه مؤسسه و وظایف و اختیارات آن» الحاق نماید:

«تبصره: مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی مکلفند حداقل ۴۰ درصد اعضای هیئت ممیزه مؤسسه را از «اعضای هیئت علمی برتر در حوزه ارتباط با جامعه و صنعت» و با تأیید معاونت فناوری وزارتین انتخاب نمایند. مؤسسات فاقد نصاب حداقل ۴۰ درصد مذکور، مجازند با تأیید معاونت فناوری وزارتین از اعضای هیئت علمی برتر در مسیر تحول آفرین و یا مسیر پژوهش‌های نظری و استنادی انتخاب نمایند.»

۴-۴. اصلاح سایر آیین‌نامه‌های متأثر از آیین‌نامه ارتقا توسط وزارتین علوم و بهداشت

از جمله موضوعات حائز اهمیت در نظام پژوهشی کشور، گره خوردن کفایت علمی و دانش‌آموختگی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در آیین‌نامه‌های آموزشی و همچنین وضعیت استخدامی و معیشت اساتید دانشگاه در آیین‌نامه اداری - استخدامی اعضای هیئت علمی، به انتشار مقالات علمی - پژوهشی است. به منظور هم‌راستا کردن نظام آموزش عالی کشور با راهبرد مسئله‌محوری، پیشنهاد می‌شود موارد ذیل با رویکرد مسئله‌محوری مورد بازنگری قرار گیرند.

الف) الحاق جداول متناسب با هر یک از مسیرهای ارتقا؛ از جمله مسیر ارتقا «پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» به «آیین‌نامه استخدامی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری» به منظور امکان جذب و انتقال اعضای هیئت علمی؛
ب) الحاق جداول متناسب با هر یک از مسیرهای ارتقا؛ از جمله مسیر ارتقا «پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» به «دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه خدمت موظف و اعطای ترفیع اعضای هیئت علمی آموزشی و پژوهشی»، به منظور معرفی پایه‌های استحقاقی سالیانه عادی، کارآمدی و ممتاز بر اساس سطح عملکرد سالیانه اعضای هیئت علمی و حمایت از انجام فعالیت‌های پژوهشی کیفی و دیربازده؛
ج) الحاق جداول متناسب با مسیرهای ارتقا به «آیین‌نامه استاد نمونه کشوری» و «دستورالعمل نحوه انتخاب استادان ممتاز» به منظور شناسایی و تجلیل از اعضای هیئت علمی سرآمد در مسیرهای مختلف ارتقا؛

د) اصلاح تبصره «۲» ماده (۴۷) «آیین‌نامه یکپارچه مقررات آموزشی دوره‌های تحصیلی کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکتری تخصصی» به منظور معرفی و اعتباربخشی به دستاوردهای علمی محصول محور، نیازمحور، تقاضامحور یا حل مسئله با ویژگی‌های زیر و الزام دانشگاه‌ها به پذیرش دستاوردهای مذکور به عنوان شرط کافی برای «کفایت علمی».

■ با استفاده از دانش و مهارت‌های سازمان یافته و به منظور رفع یک نیاز یا حل یک مسئله؛

■ همکاری و مشارکت درون و برون دانشگاهی در اجرای پایان‌نامه؛

■ دارا بودن قابلیت ثبت اختراع بین‌المللی یا داخلی؛

■ دارا بودن قابلیت فروش دانش فنی؛

■ ایجاد قابلیت‌های فناورانه برای ساخت و توسعه یک محصول دانش‌بنیان؛

■ ارائه راهکار برای حل مسائل ملی و منطقه‌ای از طریق تدوین بسته‌های سیاستی منتهی به تهیه اسناد ملی.

۵-۴. چارچوب پیشنهادی آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی برای تصویب توسط شورای عالی

در ادامه چارچوب پیشنهادی آیین‌نامه ارتقا با توجه به آسیب‌شناسی‌ها و راهکارهای پیشنهادی گزارش حاضر و گزارش‌های [۱، ۹، ۱۰، ۱۲]

با امکان ارتقا از ۳ مسیر پژوهشی مختلف «پژوهش‌های نظری و استنادی» (مسیر موجود)، «پژوهش‌های تقاضامحور، نیازمحور و حل مسائل

ملی و منطقه‌ای» و مسیر «دستاوردهای ماندگار و تحول آفرین» با توجه به مأموریت‌های زیرنظام‌های آموزش عالی و به تفکیک گروه‌های مختلف آموزشی آورده شده است. موضوع حائز اهمیت در چارچوب پیشنهادی، فراهم شدن زمینه اجرایی شدن ماده واحد «تعیین اصول حاکم بر بازنگری آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی پژوهشی و فناوری» (مصوب جلسات ۸۹۴ و ۸۹۵ مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۲۶ و ۱۴۰۲/۱۱/۱۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)، ماده (۹۷) برنامه هفتم پیشرفت و تبصره «۱» ذیل آن، بند «۳» ماده واحد «تعیین الزامات اجرایی مربوط به بهبود عوامل مؤثر در پیشرفت علمی کشور» مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، بند «ج» ماده (۱۲) قانون «حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی» مصوب مجلس شورای اسلامی با استفاده از چارچوب پیشنهادی است. مهم‌ترین محورهای چارچوب پیشنهادی عبارتند از:

- تفکیک جداول حداقل امتیازهای لازم برای ارتقا در مسیرهای «پژوهش‌های استنادی» و «پژوهش‌های نیاز محور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای»؛
- افزایش سهم امتیاز لازم از فعالیت‌های مسئله‌محور (ردیف «۲» بند «۱۰» جدول ۲-۳ آیین نامه ارتقا) برای متقاضیان ارتقای مرتبه در کلیه مسیرها؛
- تفکیک فعالیت‌های مسئله‌محور ذیل ماده پژوهشی و فناوری آیین نامه از سایر فعالیت‌ها، در قالب ماده مستقل «ماده توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیاز محور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» و محاسبه امتیاز فعالیت‌های مذکور متناسب با اثربخشی پژوهش‌ها در حل مسئله، ارزش تجاری‌سازی برون دادهای پژوهشی مسئله‌محور متقاضی و ارزیابی فعالیت‌ها بر حسب «نصاب سالیانه معاملات کوچک» ابلاغی هیئت وزیران موضوع تبصره «۱» ماده (۳) «قانون برگزاری مناقصات»؛
- تفکیک ضوابط و مقررات خاص مؤسسات برای هریک از مسیرهای ارتقا و گروه‌های آموزشی با فراهم کردن امکان جایگزینی ضوابط خاص خود با امتیازات «ماده توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیاز محور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای»؛
- تجمیع ضوابط لازم برای ارتقا در قالب ماده مستقل «ماده شرایط الزامی ارتقای مرتبه» و در دو دسته الف) «ضوابط مشترک برای کلیه متقاضیان ارتقای مرتبه» و ب) «ضوابط متناسب با هریک از مسیرهای ارتقا و گروه‌های آموزشی»؛
- هدفمندی و جهت‌دهی به فعالیت‌های علمی - پژوهشی متقاضیان ارتقا از طریق الزام به دفاع از دستاوردهای اصلی در جلسه‌ای عمومی (بند «۲» ذیل ردیف «الف» «ماده شرایط الزامی ارتقای مرتبه»)، ارزیابی محتوایی و کیفی از آثار دستاوردها توسط هم‌تایان (بند «۳» ذیل ردیف «الف» ماده «ماده شرایط الزامی ارتقای مرتبه») و همچنین گسترش شبکه ارتباطات علمی اساتید دانشگاه، از طریق تعیین سقف امتیاز مقالات علمی مشترک با دانشجویان (بند «۴» ذیل ردیف «الف» «ماده شرایط الزامی ارتقای مرتبه»);
- فراهم کردن امکان ارتقا از مسیر دستاوردهای ماندگار و تحول آفرین (تبصره «۱» ذیل بند «ب» «ماده شرایط الزامی ارتقا مرتبه») با تأیید کمیته‌ای متشکل از نمایندگان فرهنگستان‌های ذی‌ربط، بنیاد ملی نخبگان و هیئت ممیزه، به منظور حمایت از فعالیت‌های پژوهشی کیفی؛
- افزایش سهم مؤسسات وابسته به دستگاه‌های اجرایی در پژوهش‌های «نیاز محور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» و «دستاوردهای ماندگار» (تبصره «۲» ذیل ردیف «ب» «ماده شرایط الزامی ارتقای مرتبه»).

الف) ماده فعالیت‌های پژوهشی

جداول فعالیت‌های پژوهشی و هنری شامل:

- انتشار مقالات علمی در مجلات معتبر داخلی و بین‌المللی و یا همایش‌های معتبر؛
- تألیف و تدوین و ترجمه کتاب یا فصل‌هایی از آن؛
- کرسی‌های نظریه‌پردازی؛
- آثار بدیع و ارزنده هنری مورد تأیید هیئت ممیزه؛
- دریافت جوایز معتبر پژوهشی، فناوری و هنری در سطح ملی و یا بین‌المللی؛
- جذب پژوهانه‌های برون مؤسسه‌ای در سطح ملی و یا بین‌المللی متناسب با رقم پژوهانه.

ب) ماده توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیاز محور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای

جدول ۷. جدول شاخص‌های پیشنهادی مسئله محور ذیل ماده پژوهشی و فناوری آیین‌نامه ارتقا

بند	موضوع	حداکثر	
		واحد کار	موضوع
	پژوهش‌های علمی و فناوری مبتنی بر قراردادهای درون و یا برون مؤسسه‌ای با تأمین مالی نهاد متقاضی سفارش		
		۳	الف) گزارش‌های علمی طرح‌های پژوهش و فناوری خاتمه یافته در داخل مؤسسه با تأیید معاون پژوهش و فناوری مؤسسه
		۱۵	ب) گزارش‌های علمی طرح‌های پژوهش و فناوری با کارفرمایان بیرونی از طریق مؤسسه با تأیید نهاد سفارش دهنده
		۴	ج) راهبری طرح‌های بزرگ تحقیقاتی بین‌رشته‌ای (مدیریت پروژه) با تأیید شورای پژوهشی مؤسسه
(۱۱)	طرح‌های پژوهشی و فناوری تقاضا محور		تبصره (۱۱): مؤسسه موظف است متناسب با میانگین مبلغ قراردادهای پژوهشی پیشین مؤسسه برای رشته و حوزه‌های مختلف تخصصی عدد پایه‌ای را برای امتیازدهی به حجم قراردادهای منعقد شده تعریف نماید. عدد پایه متناسب با نصاب معاملات جزئی ابلاغی هیئت وزیران است و سالیانه به تفکیک هر رشته یا حوزه تخصصی به‌روزرسانی می‌شود. مؤسسه موظف است در شیوه‌نامه اجرایی این آیین‌نامه امتیاز ردیف‌های این بند را براساس حجم قرارداد (مشروط به وصول بالاسری مؤسسه)، موضوع طرح و تا حد امکان برحسب استانی، منطقه‌ای، ملی یا بین‌المللی بودن آن تعیین نماید. در یک دوره ارتقای امتیاز حداکثر یک طرح پژوهشی با کارفرمای دولتی بدون وصول بالاسری مؤسسه و تنها با تأیید نهاد سفارش دهنده قابل محاسبه است. تبصره (۱۲): طرح‌های پژوهشی موضوع تبصره (۱۱) در صورتی که جزء هریک از موارد ذیل باشند تا ۱.۵ برابر (بدون در نظر گرفتن حداکثر امتیاز واحدکار / موضوع) امکان افزایش امتیاز را دارا هستند: ۱. طرح‌های پژوهشی مشترک با دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های علمی معتبر داخلی (مؤسسات سطح یک پایگاه استنادی علوم جهان اسلام) و یا خارج از کشور (با تأیید شورای پژوهشی مؤسسه)؛ ۲. طرح‌های پژوهشی بر مبنای اسناد آمایش سرزمینی با تأیید شورای پژوهش و فناوری استان؛ ۳. طرح‌های پژوهشی با مشارکت علمی پژوهشگران و مشاوران بخش تحقیق و توسعه صنایع که مستخرج از مجموعه پایان‌نامه و رساله‌های (پاراساها) تحت راهنمایی متقاضی و با تأمین مالی نهاد سفارش دهنده (مشروط به کسب درآمد مؤسسه و دریافت پژوهانه پژوهشگران). تبصره (۱۴): شورای پژوهشی مؤسسه می‌تواند طرح‌های با حداقل حجم قرارداد ۱۰ برابر عدد پایه را فزاینده و امتیاز هر فاز را جداگانه محاسبه نماید. همچنین شورای پژوهشی مؤسسه می‌تواند طرح‌های پژوهشی با حجم قرارداد کمتر از عدد پایه را تجمیع نموده و امتیاز طرح‌های پژوهشی را محاسبه نماید. تبصره (۱۵): رابطه محاسبه امتیاز هریک از دست‌اندرکاران فعالیت‌های ردیف‌های این بند براساس توافق‌نامه مکتوب بین آنها و با گواهی مراجع ذیصلاح تعیین می‌گردد در غیر این صورت فرمول محاسبه مطابق جدول مندرج در شیوه‌نامه اجرایی است. تبصره (۱۶): چنانچه طرح پژوهشی همراه با چاپ مقاله (جدول پژوهش) باشد به یک مورد امتیاز کامل و به مورد دیگر نصف امتیاز تعلق می‌گیرد. تبصره (۱۷): به طرح‌هایی که ناشی از مسئولیت اجرایی و وظایف حقوقی متقاضی باشد یا با تخصص او مرتبط نباشد، امتیازی تعلق نمی‌گیرد.

۱. در تهیه جدول شاخص‌های پیشنهادی مسئله محور از جداول آیین‌نامه ارتقای موجود، آیین‌نامه ارتقای دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام (مصوب ۱۳۹۹) و آیین‌نامه ارتقای پیشنهادی مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش علوم پزشکی [۲۰] استفاده شده است.

بند	موضوع	حداکثر	
		واحد کار	موضوع
(۲)	دانش فنی و فناوری توسعه داده شده و با طراحی طرح های خلاقانه و نوآورانه با سطح خلاقیت و نوآوری قابل ملاحظه	۱۵	الف) در قالب پتنت ثبت شده در مراجع معتبر بین المللی
		۸	ب) با ثبت اولیه نزد WIPO ^۱ و معاهده PCT ^۲
		۵	ج) دستیابی به فناوری / دانش فنی تولید محصول (فراورده) یا یک روش (فرایند) کاملاً جدید، از طریق مهندسی معکوس
		۱۰	د) انتقال فناوری / دانش فنی تولید محصول (فراورده) یا یک روش (فرایند) کاملاً جدید
		۵	ه) دانش فنی و فناوری توسعه داده شده ثبت شده در قالب ثبت اختراع یا طراحی طرح های خلاقانه و نوآورانه با سطح خلاقیت و نوآوری قابل ملاحظه ثبت شده در قالب طرح صنعتی، در مراجع قانونی معتبر داخل کشور مورد تأیید معاونت پژوهش و فناوری وزارت
	۳۰		
	۱۰		

تبصره (۱): به تمام فعالیت های فناورانه موضوع این بند که حسب مفاد بند (۳) این ماده، تجاری سازی شده اند متناسب با ارزش تجاری سازی فعالیت فناورانه (بدون در نظر گرفتن حداکثر امتیاز موضوع) امتیاز تعلق می گیرد.

تبصره (۲): امتیاز فعالیت های فناورانه موضوع این بند که منجر به هریک از موارد ذیل شوند به شرط تولید نمونه اولیه متناسب با عمق تسلط دانش فنی و حداکثر تا ۱۰۵ برابر (بدون در نظر گرفتن حداکثر امتیاز موضوع و واحدکار) قابل افزایش است.

۱. تولید محصولات فناورانه مشابه خارجی با ارزیابی حداقل معادل بیست هزار دلار به تأیید گمرک جمهوری اسلامی ایران؛

۲. تولید محصولات فناورانه تحریمی به تأیید معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان رئیس جمهور؛

۳. تولید محصولات فناورانه دارای تأییدیه تولید بار اول در کشور معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری؛

۴. تولید محصولات فناورانه با موضوع فناوری های بند (۲۰) سیاست های کلی برنامه هفتم پیشرفت (حوزه های اطلاعات و ارتباطات و زیست فناوری و ریزفناوری و انرژی های نو و تجدیدپذیر) به تأیید دبیرخانه ستاد نقشه جامع علمی شورای عالی انقلاب فرهنگی.

تبصره (۳): چنانچه فعالیت های نوآورانه در سطح بین المللی یا ملی همراه چاپ مقاله (ماده ۳) باشد به یک مورد امتیاز کامل و به مورد دیگر نصف امتیاز تعلق می گیرد.

1. World Intellectual Property Organization

۲. ثبت اختراع و مالکیت فکری در قانون «ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری» مصوب ۱۳۸۶ مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است. پس از تصویب قانون مذکور نظام ثبت اختراعات کشور از نظام اعلامی (مبتنی بر اعلام از مراجع ثبت اختراع) به نظام بررسی ماهوی (مبتنی بر ارزیابی تخصصی) تغییر کرده و ارزیابی و اعتبارسنجی اختراعات اهمیتی دوچندان یافته است. پیش از سال ۱۳۹۰ سازمان پژوهش های علمی و صنعتی این وظیفه را بر عهده داشت، اما پس از آن، قوه قضائیه از طریق ۷۲ مرجع در خصوص ثبت اختراعات اعلام می گیرد. نکته حائز اهمیت از زمان تصویب قانون استقرار مرجع ثبت و اعتبارسنجی در قوه قضائیه مستقر می باشد، این در حالی است که نقشه جامع علمی کشور در اقدام ملی (۵) ذیل راهبرد کلان (۱) بر استقرار مرجع مذکور در قوه مجریه تأکید دارد. در ساختار قوه قضائیه، اداره کل اختراعات، اداره کل طرح های صنعتی و اداره اختراعات بین المللی ذیل مرکز مالکیت معنوی ایران سازمان ثبت اسناد و املاک قرار دارد. در ساختار قوه مجریه نیز کانون مدیریت دارایی های فکری و کارگروه توسعه دارایی های نامشهود ذیل مرکز توسعه فناوری های راهبردی معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان به سیاستگذاری، ارزیابی و حمایت از اختراعات ملی و بین المللی می پردازد. با توجه به پیوستن ایران به معاهده همکاری ثبت اختراع (Patent Cooperation Treaty) در سال ۲۰۱۳ از سوی سازمان جهانی مالکیت فکری حق ارزیابی و ثبت اختراعات به ایران نیز داده شده است. لذا تقویت نظام ارزیابی و اعتبارسنجی اختراعات کشور می تواند به تقویت نوآوری در کشور منجر شود.

حداکثر		موضوع	بند
موضوع	واحد کار		
<p>دانش فنی مبتنی بر تجربه‌نگاری و استخراج دانش از تجارب ثبت شده / اختراع یا اکتشاف در چارچوب پژوهش‌های کاربردی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دکتری که با تأیید مراجع ذی‌صلاح حل‌کننده یک مسئله اساسی (منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی) بوده و در قالب ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان، فناوری و خلاق مستقلاً یا با مشارکت افراد حقیقی یا حقوقی با اجازه مؤسسه منجر به تولید و تجاری‌سازی خدمت یا محصول جدید در کشور شود.</p>		<p>تجاری‌سازی دستاوردهای علمی و جذب منابع در حوزه پژوهش و فناوری</p>	<p>((۳))</p>
-	الف) اعطای حق بهره‌برداری (واگذاری لیسانس) یا فروش دانش فنی به صورت فروش یک‌جا یا حق‌الامتیاز از طریق مؤسسه، به‌ازای هریک برابر عدد پایه یک امتیاز		
-	ب) تولید صنعتی محصول (فرایند) منتج از فناوری (دانش فنی) یا همکاری در پیاده‌سازی یک روش (فرایند) کاملاً جدید		
۱۵	ج) ارائه خدمات آزمایشگاهی، مشاوره‌ای تخصصی به مشتریان بیرونی از طریق مؤسسه، به‌ازای هر دو برابر عدد پایه یک امتیاز		
۸	د) راهبری و مربی‌گری ^۲ و توسعه بازار کسب‌وکارهای دانش‌بنیان و واحدهای فناوری		
<p>تبصره ((۱)): مؤسسه موظف است در شیوه‌نامه اجرایی این آیین‌نامه امتیاز ردیف ((ب)) این بند را براساس عملکرد در تجاری‌سازی متناسب با عدد پایه (برحسب اظهارنامه مالیاتی)، ایجاد اشتغال دانش‌آموختگان (برحسب فهرست بیمه‌شدگان) و عمق تسلط دانش فنی شرکت تعیین نماید.</p> <p>تبصره ((۲)): در صورتی که فناوری (دانش فنی) موضوع بند ((ب)) این ماده ۱. مستخرج از پارساهای تحت هدایت توسط فرد متقاضی باشد یا ۲. منجر به ایجاد شرکت دانش‌بنیان زایشی مستقل شود؛ امتیاز این بند متناسب با عملکرد تجاری‌سازی برحسب عدد پایه و کسب درآمد مؤسسه حداکثر تا ۱.۲۵ برابر (بدون در نظر گرفتن حداکثر امتیاز واحدکار) قابل افزایش است.</p> <p>تبصره ((۳)): فرمول محاسبه هریک از دست‌اندرکاران فعالیت‌های ردیف‌های این بند براساس توافق‌نامه مکتوب بین آنها و با گواهی مراجع ذی‌صلاح فوق تعیین می‌گردد در غیر این صورت فرمول محاسبه مطابق جدول مندرج در شیوه‌نامه اجرایی است.</p>			

- Royalty Payment
- Mentoring

ج) ماده شرایط الزامی ارتقای مرتبه

الف) احراز کلیه شرایط ذیل برای متقاضیان ارتقای مرتبه الزامی است:

- ۱- کسب حداقل امتیازهای الزامی مواد «فرهنگی-اجتماعی»، «آموزشی-تربیتی» و «علمی-اجرایی»؛
- ۲- متقاضی ارتقای مرتبه موظف به تدوین اظهارنامه آموزشی-تربیتی، پژوهشی و ارائه شفاهی و عمومی دستاوردهای آموزشی-تربیتی، پژوهشی و مسئله‌محور اصلی و منتخب در حضور صاحب‌نظران در حوزه علمی متقاضی و انضمام تأییدیه برگزاری ارائه توسط کمیته منتخب در پرونده متقاضی است؛
- ۳- مؤسسه به‌منظور ارزیابی محتوایی و کیفی آثار و دستاوردهای اصلی و منتخب متقاضی، موظف به تعیین حداقل ۲ تن صاحب‌نظر خارج از مؤسسه و متخصص در حوزه علمی متقاضی و انضمام گزارش محرمانه توجیهی-مشورتی با ذکر دلایل شایستگی و عدم شایستگی برای ارتقا به مرتبه مورد تقاضا توسط هریک از صاحب‌نظران مذکور است؛
- ۴- در ارتقا به مراتب دانشجویی و استادی به ترتیب حداکثر ۱۰ و ۲۰ امتیاز از امتیازات الزامی بند مقالات علمی (ردیف ۱ جداول ۸ و ۹) می‌تواند از مقالات مستخرج با دانشجویان باشد؛
- ۵- برای ارتقا به مرتبه استادی احراز یکی از شرایط ذیل الزامی است:

- ۱- ۵- مجری یک طرح ملی یا بین‌المللی خاتمه‌یافته در راستای مأموریت‌های مؤسسه، ناظر به رفع نیازها، مسائل و منافع ملی، توسعه مرزهای دانش و بسط فناوری؛
 - ۲- ۵- اجرای دو طرح پژوهشی یا فناوری مصوب خاتمه‌یافته در سطح استانی؛
 - ۳- ۵- انجام حداقل دو طرح پژوهش و فناوری مشترک بین‌المللی که در رفع مشکلات کشور اثرگذار باشد؛
 - ۴- ۵- کسب عنوان سرآمدان آموزشی، فرهنگی، پژوهشی و فناوری در سطح ملی وزارتین؛
 - ۵- ۵- تألیف یا تصنیف حداقل یک کتاب مرجع آموزشی توسط ناشر معتبر دانشگاهی با تأیید شورای آموزشی مؤسسه؛
 - ۶- ۵- نظریه‌پردازی در حوزه‌های علوم، به‌ویژه علوم انسانی و معارف اسلامی با تأیید مراجع ذیصلاح؛
 - ۷- ۵- دارا بودن دو اثر بدیع و ارزنده هنری و ادبی با تأیید اعضای متخصص کمیته منتخب هنری و ادبی مطابق چارچوب شیوه‌نامه اجرایی؛
 - ۸- ۵- راهنمایی ۳ رساله دکتری تخصصی خاتمه‌یافته.
- تبصره ۵: هیئت ممیزه مؤسسه می‌تواند در بررسی پرونده متقاضیان ارتقا به مرتبه استادی، با معادل‌سازی فعالیت‌های ذیل بند «۵» ردیف «الف» این ماده، سببی از ترکیب اجزا هریک از فعالیت‌های بند مذکور را به‌عنوان شرط الزامی ارتقا به مرتبه استادی احراز نماید.
- ب) احراز شرایط ذیل متناسب با نوع و مسیر ارتقا و گروه آموزشی متقاضیان الزامی می‌باشد:
۱. کسب حداقل امتیازهای الزامی مشترک برای ارتقا اعضای هیئت علمی آموزشی-پژوهشی و پژوهشی در مسیر پژوهش‌های مسئله‌محور به تفکیک گروه‌های آموزشی؛

جدول ۸. حداقل امتیازهای لازم برای ارتقاد مسیر «پژوهش‌های نیازمحور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای»

رتبه	گروه آموزشی	فنی-مهندسی		علوم انسانی و اجتماعی		علوم پایه		هنر		کشاورزی و منابع طبیعی		بالینی پزشکی	
		استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری
۱	مقالات علمی	۱۵	۳۰	۱۵	۳۰	۱۵	۳۰	۱۵	۳۰	۱۵	۳۰	۷.۵	۱۵
۲	کرسی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۳	فعالیت‌های مسئله‌محور	۴۵	۶۰	۴۵	۶۰	۴۵	۶۰	۲۰	۳۰	۴۵	۶۰	۱۵	۲۵
۴	کتاب	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۵	اثر بدیع	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۶	انتخابی ماده (۳)	۱۰	-	۱۰	-	۱۰	-	۱۵	۱۰	۱۰	-	۱۲.۵	۵
۷	انتخابی مواد (۲) و (۳)	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۳۰	۳۰	۱۰	-	۱۰	-

۱. فعالیت‌های ماده توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیازمحور، تقاضا محور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای.

۲. کسب حداقل امتیازهای الزامی مشترک برای ارتقای اعضای هیئت علمی آموزشی و پژوهشی در مسیر پژوهشی‌های نظری و استنادی؛

جدول ۹. حداقل امتیازهای لازم برای ارتقاد مسیر «پژوهش‌های نظری و استنادی»

بالینی پزشکی		کشاورزی و منابع طبیعی		هنر		علوم پایه		علوم انسانی و اجتماعی		فنی-مهندسی		گروه آموزشی	ردیف
استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری	استادی	دانشیاری		
۳۰	۱۵	۴۰	۲۵	۴۰	۲۵	۴۰	۲۵	۴۰	۲۵	۴۰	۲۵	مقالات علمی	۱
-	-	۲۰	۱۰	-	-	۲۰	۱۰	-	-	۲۰	۱۰	فعالیت‌های مسئله محور	۲
-	-	-	-	۲۰	۱۰			۱۰	-	-	-	-	-
-	-	-	-			-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	۱۰	۱۰	-	-	کرسی	۵
۱۵	۲۰	۲۵	۳۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۳۰	۳۵	۳۰	۳۵	انتخابی ماده (۳)	۶
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۲۰	۲۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	انتخابی مواد (۲) و (۳)	۷

۳. کسب حداقل امتیازهای الزامی اختصاصی برای ارتقای اعضای هیئت علمی آموزشی در مسیر پژوهش‌های «نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» و «نظری و استنادی».

جدول ۱۰. حداقل امتیازهای اختصاصی اعضای هیئت علمی پژوهشی

استادی	دانشیاری	گروه آموزشی	ردیف
		فعالیت	
۱۰	۱۰	انتخابی از بندهای کیفیت تدریس، کارگاه‌های انتقال دانش، هدایت دانشجویان و دانش پژوهی آموزشی	۱
۲۵	۲۰	انتخابی از ماده توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای	۲
۵	۱۰	انتخابی از مجموع مواد (۳) تا (۵)	۳

تبصره ۱: مؤسسه موظف است پیشنهاد کمیته هم‌تارزیاب فرادانشگاهی آثار ماندگار (متشکل از ۲ تن از اعضای هیئت علمی با مرتبه حداقل استناد تمامی با معرفی فرهنگستان ذی‌ربط یا بنیاد ملی نخبگان با انتخاب هیئت ممیزه، ۲ تن از اعضای هیئت علمی متخصص با معرفی هیئت ممیزه مؤسسه و نماینده وزارتین متبوع) در خصوص ارتقا به مراتب دانشیاری و استادی اعضای هیئت علمی مبرز و برجسته و دارای آثار آموزشی- تربیتی، پژوهشی، فناورانه، تمدنی، هنری ماندگار را به منظور تسهیل در ارتقای مرتبه ایشان در صورت احراز شرایط ردیف «الف» ماده (۶) این آیین نامه و بدون رعایت شرط حداقل مدت ماندگاری در مرتبه برای تأیید نهایی حداقل دوسوم کل اعضای هیئت ممیزه مؤسسه مطرح نماید.

تبصره ۲: اعضای هیئت علمی مؤسسات آموزشی- پژوهشی و پژوهشی وابسته به دستگاه‌های اجرایی با رعایت ضوابط ردیف «الف» این ماده و صرفاً از طریق مسیر پژوهش‌های مسئله‌محور (احراز شرایط بندهای «۱» و «۳» ردیف «ب») و یا دستاوردهای ماندگار (تبصره فوق) امکان ارتقا دارند. امتیاز الزامی مقالات این دسته از اعضای هیئت علمی صرفاً برای مقالات مستخرج از طرح‌های پژوهشی و در نشریات داخلی با درجه خیلی خوب و یا نشریات بین‌المللی محاسبه خواهد شد.

تبصره ۳: هیئت ممیزه می‌تواند در صورت احراز کلیه شرایط ذیل با تقاضای ارتقا به مرتبه استادیاری اعضای هیئت علمی گروه هنر با مرتبه مربی موافقت نماید.

۱. احراز شرایط مندرج در ذیل ردیف «الف»؛

۲. احراز حداقل ۷۰ درصد امتیازات لازم برای ارتقا به مرتبه دانشیاری مندرج در ذیل ردیف «ب».

۵. ضوابط خاص مؤسسات دارای هیئت ممیزه مستقل

مؤسسه‌های دارای هیئت ممیزه مستقل می‌توانند با توجه به مأموریت‌های خود و با رعایت ضوابط و مقررات مندرج در این آیین نامه و رعایت حداقل‌های تعیین شده، ضوابط و مقررات خاص مؤسسه را در خصوص فعالیت‌های ماده «آموزشی- تربیتی»، «فعالیت‌های پژوهشی» و «ماده توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» این آیین نامه، به صورت جداگانه برای هر یک از انواع ارتقا «آموزشی- پژوهشی» و «پژوهشی»، هر یک از مسیرهای ارتقا «پژوهش‌های نظری و استنادی» و «پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» موضوع ردیف «ب» «ماده شرایط الزامی ارتقا مرتبه» و با قید تفکیک برای هر یک از گروه‌های آموزشی را پس از تأیید حداقل دوسوم کل اعضای هیئت ممیزه، تأیید هیئت‌های ممیزه مرکزی وزارتین و ابلاغ آن توسط مقام مسئول در وزارتین به اجرا در آورند.

تبصره: ضوابط و مقررات خاص مؤسسه موضوع مواد «فعالیت‌های پژوهشی» و «ماده توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» در هر یک از انواع ارتقا «آموزشی- پژوهشی» و «پژوهشی» در مسیر ارتقا «پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» این آیین نامه تنها می‌تواند محدود به طرح‌های پژوهشی و فناوری، تولید دانش فنی، تجاری‌سازی محصول و فرایند و اثر بدیع باشد. مؤسسه موظف است در بررسی تقاضای ارتقا به مراتب دانشیاری و استادی به منظور حمایت از ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در مسیر مذکور، با درخواست متقاضی امکان کسب امتیاز از جدول ۷ شاخص‌های مسئله‌محور ذیل ماده «توسعه فناوری و نوآوری و پژوهش‌های نیازمحور، تقاضامحور و حل مسائل ملی و منطقه‌ای» برای جایگزینی ضوابط و مقررات خاص مؤسسه موضوع این ماده را فراهم نماید.

- [۱] عزیزی جیرآبادی، امیر، سرمست، عسگر و عسکریان، محمد (۱۴۰۲)، «آسیب‌شناسی پژوهش‌های دانشگاهی در حل مسائل کشور و شاخص‌گذاری پژوهش‌های مسئله‌محور»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران.
- [۲] یوسفی، هادی؛ اسدیگی، محمد و رشید حاجی خواجه‌لو، صالح (۱۳۹۸)، «استخراج معیارهای ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی از طریق کاربست مطالعه تطبیقی دانشگاه‌های منتخب»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، جلد ۲۵، شماره ۴، صص ۷۳-۹۵.
- [۳] محمدی دوستدار، حسین و میرحسینی، سید عبدالحمید (۱۳۹۲)، «سیاست‌ها و فرایندهای ارتقای اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های منتخب جهان»، نامه سیاست علم و فناوری، جلد ۴، شماره ۲، صص ۵۵-۷۰.
- [۴] محمدی دوستدار، حسین و میرحسینی، سید عبدالحمید (۱۳۸۷)، «بررسی تطبیقی معیارهای ارتقای اعضای هیئت علمی در آموزش عالی»، فصلنامه علمی-پژوهشی سیاست علم و فناوری، جلد ۳، صص ۹۱-۱۰۶.
5. "Guidelins For The Appointment And Promotion Of Academic Staff, " Izmir University of Economics.
6. "Notice on Measures for the Evaluation and Appointment of Professional and Technical Positions at Shandong University of Science and Technology, " Shandong University of Science and Technology.
- [۷] جمالی زواره، بتول؛ نصر اصفهانی، احمدرضا و نیلی، محمدرضا (۱۳۹۷)، «بررسی تطبیقی رسالت‌ها و شیوه‌های آموزش مراکز رشد حرفه‌ای اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های برتر جهان»، فصلنامه آموزش و توسعه منابع انسانی، جلد ۱۹، صص ۱۵۱-۱۷۳.
- [۸] قنبری، امین و یوسفی، هادی (۱۳۹۸)، «معیارهای ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در ایران براساس مطالعه تطبیقی نظام‌های ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های منتخب»، فصلنامه علمی-پژوهشی آموزش عالی ایران، جلد ۱۱، شماره ۴، صص ۶۷-۹۴.
- [۹] یوسفی، هادی (۱۴۰۰)، «الزامات کارآمدسازی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران.
- [۱۰] یوسفی، هادی (۱۴۰۱)، «بررسی و آسیب‌شناسی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی؛ ۲. بسته پیشنهادی اصلاح و بازنگری آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران.
- [۱۱] یوسفی، هادی، نصیری، حسین و زراعت کیش، یوسف (۱۴۰۰)، «اولویت‌های پیشنهادی نظام آموزش عالی و تحقیقات در برنامه هفتم توسعه»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۱۲] نصیری، حسین؛ زراعت کیش، یوسف؛ حاجی عباسی، حمزه؛ عزیزی جیرآبادی، امیر و یوسفی، هادی (۱۴۰۲)، «بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه (۹): حوزه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران.
- [۱۳] جمالی زواره، بتول؛ نصر اصفهانی، احمدرضا و نیلی، محمدرضا (۱۳۹۷)، «واکاوی آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی: چالش‌ها و پیامدها»، آموزش عالی ایران، جلد ۱۰، شماره ۱، صص ۹۸-۷۹.
14. SCImago, (n.d.). SJR — SCImago Journal & Country Rank [Portal], [Online]. Available: <http://www.scimagojr.com>. [Accessed 01 12 2022].
- [۱۵] نصیری، حسین (۱۴۰۰)، «واکاوی رویکرد مقاله‌محوری در تحقیقات دانشگاهی و غفلت از نیازها و مسائل کشور»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۱۶] سامانه علم‌سنجی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، [آدرن خطی]. Available: <http://isid.msrt.ir>. [دستیابی در ۰۱ ۱۲ ۲۰۲۲].
- [۱۷] «آمار آموزش عالی ایران در یک نگاه سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹»، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۴۰۰.
- [۱۸] «آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی و فناوری دولتی و غیردولتی»، شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۴.

گزیده سیاستی

تمرکز بر شاخص‌های مبتنی بر مقالات علمی در آیین‌نامه ارتقا منجر به ناترازی در تحقق اهداف نقشه جامع علمی کشور شده است. الحاق جدول امتیازهای مسیر ارتقای مسئله‌محوری به آیین‌نامه، جایگزینی فعالیت‌های مسئله‌محور با ضوابط و مقررات خاص مؤسسات و عضویت اساتید مسئله‌محور در هیئت‌های ممیزه اهم راهکارهای پیشنهادی برای رفع ناترازی مذکور است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ ☎ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ 📧 پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir